

TIJDSCHRIFT VOOR DE

# RECHTEN van het KIND



## IN DIT NUMMER

- Het VN-rapport over geweld tegen kinderen
- 20 november 2006: de Dag voor de Rechten van het Kind
- Thema: jeugdzorg en kinderrechten

## COLOFON

### december 2006

Versijnt vier maal per jaar.

### Het TIJDSCHRIFT VOOR DE RECHTEN VAN HET KIND

is een uitgave van de Nederlandse afdeling van Defence for Children International.

### Redactie

drs. Mirjam Blaak (hoofdredacteur)  
dr. mr. Goos Cardol  
mr. Lennie Haarsma  
drs. Majorie Kaandorp  
mr. drs. Jeanette Kok  
mr. Ton Liefwaard  
mr. Stan Meuwese

### Aan dit nummer werkten mee

Carla Boos, Clare Feinstein, Linda Gerritse,  
José Hermans, Albertine de Lange,  
Theo Noten, Carla van Os,  
Heike Roschanski, Marloes van der Sande,  
Marieke Simons, Celine Verheijen,  
Ellen Vroonhof en Jan Willems.

### Ontwerp omslag en binnenwerk

Charlotte Boersma

### Lay-out

Ernst van Leeuwen

### Fotografie

DCI/Celine Verheijen, José Hermans,  
Comdev bv Logacom/SWP en  
Freek Visser Kerkinactie

### Illustratie

Wim Stevenhagen

### Redactieadres

Defence for Children International Nederland  
Postbus 75297, 1070 AG Amsterdam  
Telefoon: 020 4203771, Fax: 020 4203832  
e-mail: m.blaak@defenceforchildren.nl

### Abonnementen

Jaarabonnement: € 20  
Losse nummers: € 5,50  
Contributie lidmaatschap DCI-Nederland € 25  
of € 15 (voor jongeren en studenten)  
Leden ontvangen automatisch het  
Tijdschrift voor de Rechten van het Kind.

Alle correspondentie die abonnementen betreft,  
kan gericht worden aan:

Defence for Children International Nederland  
Postbus 75297, 1070 AG Amsterdam  
e-mail: info@defenceforchildren.nl

### Druk

Stenco, Amsterdam  
ISSN: 0927-1333

© 2006

Het reproductie recht voor de artikelen, foto's en illustraties  
berust bij de auteurs, fotografen en andere medewerkers  
van het Tijdschrift voor de Rechten van het Kind.  
Niets uit deze uitgave mag worden overgenomen of  
vermenigvuldigd zonder voorafgaande schriftelijke  
toestemming van de uitgever.

Defence for Children International Nederland ontvangt voor  
haar activiteiten een substantiële financiële bijdrage van  
de Stichting Kinderpostzegels Nederland, Plan Nederland,  
Cordaid, Kerk-in-Actie/Kinderen-in-de-Knel.

## IN DIT NUMMER

<b>De basis voor een wereldwijde aanpak van geweld tegen kinderen</b> VN-studie Geweld tegen Kinderen	2
<b>“Kinderen moeten normaal kunnen leven”</b> De KidzWise kinderrechtenwedstrijd Celine Verheijen	7
<b>Lessen uit het verleden</b> Studiedag over kinderarbeid Heike Roschanski	8
<b>Kinderen met een handicap in Ghana</b> Recht op bijzondere zorg José Hermans	10
<b>Goed horen is een kunst</b> Participatie van minderjarige asielzoekers Carla van Os	13
<b>Andries van Dantzig Penning 2006</b> Uitreiking aan Herman Baartman Carla Boos	17

## RUBRIEKEN

<b>Redactioneel</b>	1
<b>Ken je recht</b>	9
<b>Kinderrechtennieuws</b>	12, 16

## HET THEMAKATERN

### JEUGDZORG EN KINDERRECHTEN

<b>Kinderrechten in de jeugdzorg</b> Obstakels en mogelijkheden van het kinderrechtenverdrag Goos Cardol	K 2
<b>Recht op jeugdzorg</b> Reikwijdte en ontwikkeling Marieke Simons	K 5
<b>Jeugdzorg voor kinderen zonder verblijfsstatus</b> Linda Gerritse	K 8
<b>Kinderrechten als klimaatbeheersers in de jeugdzorg</b> De waardigheid van het kind voorop Stan Meuwese	K 11

# REDACTIONEEL



## Onzichtbaar kinderleed

Lennie Haarsma

Dit najaar is er in de media volop aandacht voor kindermishandeling. De resultaten van de RAAK-regio's over kindermishandeling waren voorpaginanieuws. Op 7 december 2006 startte Stichting Ideële Reclame (SIRE) een landelijke campagne tegen verwaarlozing, mishandeling en misbruik van kinderen. Is deze aandacht wel nodig? Worden we langzamerhand niet immuun voor de jaarlijkse cijfers over de stijging van kindermishandeling in ons land? Heeft ondertussen niet iedere professional een protocol kindermishandeling binnen handbereik en worden in zijn strijd om mishandeling een halt toe te roepen niet al veel kinderen geholpen?

De vier proefregio's van RAAK zijn drie jaar geleden opgezet om een betere opvoedingsondersteuning te realiseren, de signalering van kindermishandeling te verbeteren en het zorgaanbod voor gesignaleerde gevallen van kindermishandeling goed te organiseren. De resultaten zijn bemoedigend: zo is er in iedere regio een systeem van samenwerking ontstaan dat tot een zorgketen leidde, is er spoedhulp beschikbaar en is er altijd een plan achter de hand als het niet werkt om binnen de gewone, vrijwillige ketenzorg het kind te helpen.

De nieuwe campagne van SIRE 'Ik zie ik zie wat jij niet ziet' is gericht op onzichtbaar kinderleed. De campagne richt zich op het grote publiek en is bedoeld om mensen bewust te maken van het grote aantal kinderen dat in de knel zit of dreigt te komen. SIRE wil dat mensen hun ogen openen, dat ze er met elkaar over gaan praten en dat ieder bij zichzelf nagaat wat hij of zij er aan kan doen. Het verborgen kinderleed in de spotjes is confronterend: je ziet de dader niet; de kijker kan het zelf invullen. Voor meer informatie [www.ikzieikziewatjijnieziet.nl](http://www.ikzieikziewatjijnieziet.nl)

We zijn momenteel in afwachting van een nieuw kabinet met een links elan. Het liefst met een Minister voor Jeugdbeleid en met de noodzakelijke aandacht voor onzichtbaar kinderleed. Vooral wat het onderwerp kindermishandeling betreft heb ik hoge verwachtingen. De Staat is en blijft immers verantwoordelijk voor de bescherming van kinderen tegen elke vorm van mishandeling binnen en buiten het gezin.

### AFSCHEID

In november 2006 heeft Maud Droogleever Fortuyn afscheid genomen van de redactie. Maud is per december 2006 gaan werken voor UNICEF Sierra Leone als coördinator van een project voor *Vulnerable and Orphaned Children*.

Maud is sinds 1994 lid van de redactie van het Tijdschrift voor de Rechten van het Kind. Ze was toen coördinator van de Kinder- en Jongerenrechtswinkel Amsterdam. De Kinder- en Jongerenrechtswinkel Amsterdam heeft sindsdien altijd een rubriek in het tijdschrift gehad waarin casussen uit de praktijk van de winkel besproken worden. In 1998 maakte Maud de stap van de praktijk van de Kinder- en Jongerenrechtswinkel naar een meer beleidsmatige functie bij Unicef Nederland. Zij bleef actief als redactielid maar dan op een meer persoonlijke titel. Door haar werk voor Unicef kreeg zij te maken met het internationale perspectief op kinderrechten. Dit bredere blikveld vertaalde zich in de artikelen die zij voor het Tijdschrift voor de Rechten van het Kind schreef. De redactie wil Maud graag bedanken voor haar inzet als redactielid, maar vooral ook voor haar grote inzet voor de bescherming van kinderen in Nederland en wereldwijd. Wij wensen haar veel succes in Sierra Leone.

Onlangs werd het rapport van de omvangrijke VN-studie over geweld tegen kinderen gelanceerd. Wat zijn de consequenties van dit rapport en welke lessen kunnen er uit getrokken worden? Deskundigen van diverse organisaties geven hun visie op de inhoud en de aanbevelingen.

## VN-studie Geweld tegen Kinderen

# De basis voor een wereldwijde aanpak van geweld tegen kinderen

Paulo Sérgio Pinheiro presenteerde op 11 oktober 2006 de VN-studie Geweld tegen Kinderen aan de Algemene Vergadering (AV) van de Verenigde Naties (VN). Het is het eerste onderzoeksrapport dat zo expliciet en alomvattend geweld tegen kinderen aan de orde stelt. Het gaat om geweld in vijf situaties: geweld binnen het gezin, geweld op

school, geweld op straat, geweld in instellingen (zoals jeugdgevangenissen) en geweld op de werkplek. Het rapport is het eindresultaat van een proces van vijf jaar waarin vanuit talrijke organisaties, aan de hand van studierapporten en met inspraak van kinderen en jongeren een beeld wordt gegeven van de omvang en variëteit van geweld tegen kinderen.

Op 22 november 2006 nam de Algemene Vergadering (AV) van de Verenigde Naties (VN) zijn jaarlijkse resolutie over kinderrechten aan (UN Document A/C.3/61/L.16/Rev.1). Vanwege de presentatie van het rapport van de VN-studie Geweld tegen Kinderen door professor Pinheiro aan de Algemene Vergadering is een gedeelte van de omnibusresolutie dit jaar gewijdd aan geweld tegen kinderen. In de resolutie wordt Professor Pinheiro uitgenodigd om nog een jaar aan te blijven als onafhankelijk deskundige om het vervolg van de studie op te kunnen zetten. Hij wordt tevens verzocht om hierover op de 62e zitting van de AV te rapporteren.

## Open de ogen voor het tekort aan zorg

*Jan Willems, bijzonder hoogleraar voor de Rechten van het Kind*

Betere zorg voor en rond kind en gezin kan geweld dat kinderen schaadt in hun ontwikkeling voorkomen. In Nederland moet veel meer besef komen dat het belangrijk is om hierin te investeren. De resultaten en aanbevelingen van de VN-studie naar geweld tegen kinderen kunnen hieraan bijdragen.

'Geweld tegen kinderen' omschrijf ik in het RAAK-manifest 2006 als "alle vormen van in

principe vermijdbare ontwikkelingsschade aan kinderen, veroorzaakt door een tekort aan zorg in en ten aanzien van gezinnen". In deze omschrijving zitten twee elementen. Ten eerste: de gezonde ontwikkeling van kinderen wordt op enigerlei wijze geweld aangedaan. Ten tweede: dit 'ontwikkelingsgeweld' is in principe, dat wil zeggen als grootschalig maatschappelijk fenomeen, vermijdbaar. Betere zorg voor en rond kind en gezin kan dit soort geweld voorkomen.

Intrafamiliaal geweld valt onder 'ontwikkelingsgeweld'. Daarmee bedoel ik niet alleen direct geweld tegen kinderen maar ook geweld tussen partners; van fysiek geweld tussen ouders tot ernstige of chronische ruzies en spanningen in het gezin. Ook passief geweld hoort daarbij, zoals verwaarlozing: onvoldoende zorg, onvoldoende toezicht, onvoldoende warmte en koestering, onvoldoende leiding en begeleiding, geen grenzen stellen, alles goedvinden, niet naar school sturen, enzovoorts.

### RAAK Manifest 2006

RAAK heeft in een manifest vijf actiepunten vastgesteld die de Kamerleden de komende jaren ter harte moeten nemen om het aantal slachtoffers van kindermishandeling drastisch te verminderen. Zo moeten er in iedere buurt centra voor jeugd en gezin komen waar mensen die kampen met opvoedingsproblemen heel gemakkelijk terecht kunnen. Ouders moeten beter voorbereid zijn op hun ouderschap. Pesten moet veel daadkrachtiger aangepakt worden. Internet moet veiliger zijn voor kinderen. Meer deskundigheid en betere coördinatie van de hulpverlening leidt tot snellere signalering van kindermishandeling. Voor meer informatie: [www.raak.org](http://www.raak.org)

En geweld met de handen op de rug, ofwel psychisch geweld: schelden, schreeuwen, vernederen, angst aanjagen, schuld induceren en zo meer. Seksuele bejegening valt er eveneens onder. In principe vallen ook zaken die buiten het gezin gebeuren maar in het gezin niet kunnen worden 'gebufferd' er onder: geen zorg in de vorm van troost, communicatie, inschakelen van hulp, ondernemen van actie.

In Nederland is de belangrijkste oorzaak van gezinsgeweld tegen kinderen mijns insziens een combinatie van twee dingen. Deze combinatie leidt tot een tekort aan zorg, zoals ik eerder beschreef.

Ten eerste is er in Nederland sprake van een pedagogisch vacuüm rond gezinnen na het wegvallen van de zuilen. Anders gezegd: we bemoeien ons niet met opvoeding omdat we ons niet willen bemoeien met gezinnen en andersom. We kijken daardoor ook

weg van geweld, onder het mom van privacy. Kinderrechten blijven daardoor een lege huls.

Ten tweede ervaren we het nog steeds niet als discriminatie van kinderen en ouders dat we nauwelijks iets doen aan de sociale ongelijkheden – materieel (inkomen, woonomgeving, tijd), sociaal (familie- en andere netwerken), emotioneel (geestelijke gezondheid, relatiebekwaamheid, pedagogisch besef) en qua kennis (kennis ten aanzien van emoties, relaties, basiszorg, ontwikkeling, voeding, opvoeding, maatschappelijke voorzieningen op al deze gebieden, enzovoort) – waarmee ouders aan de opvoeding moeten beginnen. Mijn hoop is dat de VN-studie eraan kan bijdragen dat in Nederland voor beide zaken de ogen wat meer opengaan, zodat er iets gedaan gaat worden aan dat tekort aan zorg. De rechten en het belang van het kind centraal: dat moet de boodschap zijn.

## Besluitvormers luisteren beter naar de kinderen zelf

*Marloes van der Sande, Plan Nederland*

Het VN-rapport over geweld tegen kinderen moet volgens Plan Nederland leiden tot een ommekeer in de perceptie over kinderen en geweld, zodat geweld tegen kinderen wereldwijd onacceptabel wordt. En alleen in samenwerking met kinderen en jongeren kunnen praktische en duurzame oplossingen gevonden worden.

Geweld tegen kinderen in de jonge jaren heeft langetermijneffecten op het leven van het kind, de samenleving als geheel en voor volgende generaties. Volgens Plan Nederland moet de VN-studie bijdragen aan een beter begrip van de omvang en

en het maken van actieplannen. Op internationaal niveau gaat Plan zich onder meer sterk maken voor de instelling van een speciaal vertegenwoordiger voor geweld tegen kinderen.

Volgens Plan is het belangrijk om te kijken welke instrumenten en mechanismen in de aanpak van geweld tegen kinderen daadwerkelijk werken. In dit proces moeten op alle niveaus kinderen en jongeren nauw betrokken worden. Het is volgens Plan daarom ook heel belangrijk de boodschap uit de studie te vertalen naar kinderen en hen te faciliteren hun mening te vormen en uit te dragen. Bovendien is het de ervaring van Plan dat besluitvormers beter luisteren naar de doelgroep zelf. Om die reden heeft Plan Nederland in het kader van de VN-studie een grote landelijke campagne opgezet onder de naam 'Stop geweld tegen kinderen'. Naast een kaartenactie zijn activiteiten opgezet om de bewustwording van jongeren in Nederland over geweld tegen kinderen te vergroten. Zo nodigde Plan bijvoorbeeld een aantal Nederlandse jongeren uit om bezoeken te brengen aan de Filippijnen, Ghana en Burkina Faso om zich een beeld te vormen van de problematiek van geweld tegen kinderen ter plaatse. Terug in Nederland vertellen zij hun leeftijdsgenoten, maar ook beleidsmakers en politici over hun ervaringen om hen van de problematiek bewust te maken en aan te zetten tot actie. Ook wordt de lancering van de VN-studie aangegrepen om een tweede editie te maken van de educatieve jongerenserie *Rap around the World*, die momenteel wordt uitgezonden op MTV.

Het rapport van de VN-studie Geweld tegen Kinderen is te vinden op:

[www.violencestudy.nl](http://www.violencestudy.nl)

Tegelijkertijd is door *Save the Children* een kindvriendelijke versie van het rapport gepresenteerd. Het kindvriendelijke rapport is te downloaden via: [www.unicef.org/violencestudy](http://www.unicef.org/violencestudy)

aard van de problematiek van geweld tegen kinderen, zodat geweld tegen kinderen beter aangepakt kan gaan worden.

De aanbevelingen in het rapport zetten regeringen en andere partijen aan tot gerichte actie. Plan zal vooral bijdragen aan het tot uitvoering brengen van de aanbevelingen op lokaal niveau, door zich in te zetten voor versterking van het maatschappelijk middenveld in de aanpak van geweld tegen kinderen. Ook zal Plan haar kennis op gemeenschapsniveau aanwenden om nationale regeringen te ondersteunen bij de implementatie van de aanbevelingen

# Kindertelefoon geeft slachtoffers van geweld een stem

Ellen Vroonhof, Child Helpline International

Child Helpline International (CHI), en haar leden hebben actief deelgenomen aan de ontwikkeling van het VN-rapport Geweld tegen Kinderen. CHI was uitgenodigd bij de officiële lancering van het rapport in New York en de rondetafeldiscussies in Genève. Daarnaast heeft CHI gegevens van telefonische meldingen over geweld tegen kinderen beschikbaar gesteld.

Kinderen hebben zelf actief deelgenomen aan de ontwikkeling van het rapport. Zo kregen kinderen

## Aanbeveling nr. 8

*I recommend that states should establish safe, well-publicised, confidential and accessible mechanisms for children, their representatives and others to report violence against children. All children, including those in care and justice institutions, should be aware of the existence of mechanisms of complaint. Mechanisms such as telephone helplines through which children can report violence, speak to a trained counselor in confidence and ask for support and advice should be established and the creation of other ways of reporting violence through new technologies should be considered.*

de mogelijkheid om te spreken over de bescherming tegen geweld. Nu het rapport er ligt, krijgen kinderen de mogelijkheid om ouders ter verantwoording te roepen voor hun acties. Ook kunnen kinderen de aanbevelingen uit het rapport gebruiken om regeringen en (inter)nationale non-gouvernementele organisaties aan te moedigen hen beter te beschermen tegen geweld.

CHI is het van harte eens met de aanbevelingen die gedaan worden in het rapport. Met name is CHI zeer verheugd over de aanbeveling om kindertelefoons in te zetten als een effectief systeem voor het rapporteren van geweld tegen kinderen en om slachtoffers van kindermishandeling een stem te geven.

CHI zal het rapport actief verspreiden onder haar leden zodat alle kindertelefoons ter wereld gebruik kunnen maken van de aanbevelingen voor nationale en internationale lobby. Daarnaast zal CHI de aanbevelingen, met name die over kindertelefoons, gebruiken om landen wereldwijd te ondersteunen in het opzetten en versterken van kindertelefoons.

## De Nederlandse regering moet uit dit rapport haar les trekken

Stan Meuwese, voorzitter van het Kinderrechtencollectief

Een aanvalsplan tegen kindermishandeling, scherpere acties tegen pesten, minder minderjarigen opsluiten en geweld tegen kinderen als thema binnen ontwikkelingssamenwerking. Dit zijn de consequenties die de Nederlandse regering volgens het Kinderrechtencollectief moet trekken uit het VN-rapport over geweld tegen kinderen.

Kindermishandeling binnen het gezin is in Nederland nog steeds te veel voorkomend. Kindermishandeling kost de Nederlandse samenleving jaarlijks ongeveer een miljard euro. Toch lijkt het de overheden aan een gevoel van urgentie te ontbreken als het gaat over de aanpak van kindermishandeling. Via campagnes kunnen kinderen die slachtoffer zijn, aangemoedigd worden om 'over sommige geheimen te gaan praten' (zoals de slogan van een succesvolle, maar eenmalige voorlichtingscampagne uit 1992 luidde). Opvoedingsondersteuning, onder meer in de vorm van oudercursussen, kan systematisch ingevoerd worden. Het verbod op slaan binnen de opvoeding, dat de Tweede Kamer in september 2006 heeft aanvaard is een belangrijk signaal en een stap in de goede richting.

Pesten, zo blijkt keer op keer, komt meer voor dan verwacht. Pesten is een vorm van kindermishandeling van kinderen onderling. Het slachtoffer moet geholpen worden, de dader ook. *Peer group mediation* zou een effectief middel kunnen zijn. Pestcodes kunnen bijdragen aan een veilige school voor alle kinderen.

Opsluiten van kinderen is alleen toegestaan als het echt niet anders kan en dan nog voor een zo kort mogelijke tijd. In Nederland worden in vergelijkbare tijd met een aantal jaren geleden veel meer minderjarigen (strafrechtelijk) opgesloten, ongeveer een verdubbeling in tien jaar. Detentie als straf moeten worden vervangen door vormen van herstelrecht (taakstraffen en slachtoffer-dader-bemiddeling). De berichten van de laatste tijd over de (on)veiligheid in de gesloten inrichtingen is verontrustend.

In het Nederlandse ontwikkelingssamenwerkingbeleid zou de aandacht voor kinderen meer herkenbaar en toetsbaar moeten zijn. Dat geldt ook voor projecten en activiteiten die bijdragen aan de aanpak van geweld tegen kinderen in ontwikkelingslanden.



# Geweld tegen kinderen op de werkplek

*Albertine de Lange, onderzoeker bij het Institute for Research on Working Children*

Grootschalige en ambitieuze onderzoeken op het gebied van kinderrechten zijn nodig om inzicht te krijgen in de situatie van kinderen in de wereld. De onderzoeksresultaten helpen om het misbruik van kinderen op de agenda te zetten en om een basis te vormen voor onderbouwd en dus effectiever beleid.

Het onderwerp 'geweld op de werkplek' is opgenomen als een van de hoofdonderdelen van het rapport van de VN-studie *Geweld tegen Kinderen*. Werkende kinderen behoren, vanwege hun sociale, economische en/of etnische achtergrond, vaak tot de meest kwetsbare groepen kinderen van de samenleving. Bovendien zijn werkende kinderen vaak sterk afhankelijk van een werkgever; niet alleen voor loon, maar ook vaak voor voedsel en onderdak. Dit maakt hen extra kwetsbaar. Juist de kinderen die werkzaamheden verrichten die in strijd zijn met de wet (door de leeftijd van de kinderen of de aard van het werk), genieten geen enkele wettelijke bescherming tijdens hun werk. In het rapport komt duidelijk naar voren dat juist kinderen die in de informele of illegale sector werken, vaker slachtoffer van geweld blijken te zijn. Dit brengt ons direct op het dilemma, dat doorklinkt in het gehele hoofdstuk. Geweld tegen deze groep kinderen bestrijden kan niet zonder de kern van het probleem aan te pakken. Dit onderscheidt het hoofdstuk over geweld op de werkplek van de andere hoofdstukken over geweld op school, thuis of in de gemeenschap. Werkende kinderen die

slachtoffer zijn van geweld, bevinden zich vaak in een situatie waarin zij, volgens internationale standaarden en normen, helemaal niet zouden mogen zijn. Het tegengaan van geweld betekent in deze gevallen daarom in de eerste plaats het elimineren van kinderarbeid.

Mede als gevolg hiervan zijn de onderzoeksresultaten en aanbevelingen over geweld op de werkplek vrij algemeen. Hoewel er juist veel behoefte is aan kennis over het specifieke onderwerp van geweld op de werkplek, wordt veel aandacht gegeven aan de oorzaken en factoren die te maken hebben met kinderarbeid in het algemeen. De aanbevelingen overlappen voor een groot deel eerdere aanbevelingen die zijn gedaan op het gebied van kinderarbeid.

Voor het *Institute for Research on Working Children* (IREWOC) is de aanbeveling dat kinderen moeten participeren in discussies over oplossingen van het probleem, de meest interessante. Ook het feit dat kinderen geconsulteerd zijn in het onderzoek, juicht IREWOC toe. Het echter wel belangrijk dat niet voornamelijk leden van 'organisaties van werkende kinderen' participeren, zoals nu het geval lijkt. Onderzoek door IREWOC toont aan dat in veel landen slechts een vrij specifieke groep (werkende) kinderen en jonge volwassenen deel uit maakt van dergelijke organisaties en dat de allerarmste en meest achtergestelde kinderen en degenen die leven en werken in afgelegen gebieden op een andere manier bereikt moeten worden.

## Beperkte aandacht voor seksuele uitbuiting van kinderen

*Theo Noten, projectmanager ECPAT Nederland*

In de aanbevelingen van het VN-rapport *Geweld tegen Kinderen* wordt geen specifieke aandacht aan seksuele uitbuiting van kinderen besteed. Maar alle maatregelen tegen geweld, of ze nu gaan over het voorkomen, herkennen en signaleren van, het optreden tegen, het hulp bieden aan slachtoffers of het vervolgen van daders komen ook ten goede aan kinderen die te maken hebben met seksuele uitbuiting.

Seksuele uitbuiting wordt in het rapport in verband gebracht met andere vormen van geweld. Zo zijn kinderen die daarvan het slachtoffer worden vaak eerder slachtoffer geweest van geweld en seksueel misbruik in de familie, in instellingen en op de werkplek. Ook kinderen die leven in moeilijke omstandigheden hebben grotere kans in seksuele uitbuitingssituaties terecht te komen. Denk bijvoorbeeld aan kinderen die zich op straat moeten

zien te handhaven, kinderen wier ouders overleden zijn aan HIV/aids, kinderen die het slachtoffer zijn van gewapende conflicten of kinderen die verblijven in vluchtelingenkampen, instellingen en gevangenissen.

In de aanbevelingen voor de aanpak van geweld tegen kinderen op de werkplek is opgenomen dat Staten strafmaatregelen moeten nemen tegen het gebruik van kinderen voor seks, prostitutie en pornografie. Ten aanzien van geweld tegen kinderen in de gemeenschap wordt gesteld dat voorkomen moet worden dat massamedia en informatietechnologie gebruikt wordt om geweld tegen en seksuele uitbuiting van kinderen te stimuleren. Over de rol van kinderen zelf wordt gezegd dat ook kinderen die slachtoffer zijn van seksuele uitbuiting een belangrijke rol kunnen spelen in het tegengaan hiervan.

De aanbeveling om een Speciaal Vertegenwoordiger aan te stellen moet opgevolgd worden. Wel kan zo'n orgaan alleen effectief zijn als de verschillende vormen van geweld tegen kinderen herkenbaar aan de orde gesteld worden. Om seksuele uitbuiting van kinderen adequaat te kunnen bestrijden en kinderen die daarvan het slachtoffer zijn met succes te kunnen helpen is specifieke aandacht noodzakelijk. Het

bureau van de Speciaal Vertegenwoordiger zou moeten bestaan uit drie secties:

1. geweld tegen kinderen thuis en in de familie;
2. geweld tegen kinderen door de Staat; en
3. alle vormen van uitbuiting van kinderen.

Het spreekt voor zich dat dit bureau onafhankelijk moet kunnen opereren en voldoende middelen en menskracht tot zijn beschikking heeft.

## Participatie van kinderen in de VN-studie Geweld tegen Kinderen

*Clare Feinstein, Save the Children Zweden*

In het rapport van Professor Pinheiro wordt het belang van het betrekken van jeugdparticipatie benadrukt. Dit komt terug in de aanbevelingen. Meisjes en jongens moeten betrokken worden bij het ontwerpen en implementeren van beleid dat gericht is op preventie en aanpak van geweld tegen kinderen. In een van de aanbevelingen wordt voorgesteld om een Jongerenraad in te stellen die nauw samen gaat werken met de in te stellen Speciaal Vertegenwoordiger.

### Participatie van kinderen in de studie

Kinderen en jongeren hebben een grote rol gespeeld in de VN-studie Geweld tegen Kinderen. Tijdens het onderzoek, dat drie jaar duurde, zijn kinderen en jongeren op lokaal, nationaal, regionaal en internationaal niveau actief en open gevraagd om hun punten en aanbevelingen naar voren te brengen. De kinderen konden zelf aangeven hoe zij in het proces betrokken wilden zijn. Zo namen kinderen tijdens het onderzoek vele verschillende rollen op zich. Zij waren adviseurs, pleitbezorgers, respondenten, onderzoekers, discussieleiders en deelnemers aan consultaties. Ook werd er altijd voor gezorgd dat de kinderen en jongeren elkaar voorafgaand aan consultaties konden ontmoeten, zich samen konden voorbereiden en hun eigen onderwerpen konden bepalen.

### Integratie van jeugdparticipatie

De participatie van kinderen in de VN-studie is een zeer belangrijke ervaring gebleken. We moeten er nu niet alleen voor gaan zorgen dat de participatie van kinderen en jongeren wordt geïntegreerd in alle activiteiten die gericht zijn op de aanpak van geweld tegen kinderen, maar dat ook breder hun stem gehoord wordt. *Save the Children* is van mening, dat het nodig is om door te gaan met de lobby ter ondersteuning en erkenning van kinderen als sociale actoren en partners. Het is de belangrijkste stap die gezet moet worden om de positie en de omstandigheden van kinderen in de samenleving te verbeteren.

De betrokkenheid van kinderen en jongeren dient gebaseerd te zijn op hun belangen, aanbevelingen en prioriteiten.

Dit betekent echter niet dat de verantwoordelijkheid voor het aan de orde stellen van problemen van kinderen ook uitsluitend bij de kinderen moet komen te liggen. De uiteindelijke verantwoordelijkheid ligt bij regeringen en volwassenen in het algemeen. Zij moeten het voor kinderen mogelijk maken om deel te nemen. De informatievoorziening moet bijvoorbeeld beter toegankelijk zijn voor kinderen. Informatie dient beschikbaar te zijn in hun taal en stijl en via het medium dat zij prefereren en het meest gebruiken. Daarnaast moeten er voor kinderen en jongeren laagdrempelige mogelijkheden zijn om deel te nemen aan besluitvorming, op de plaatsen waar zij wonen, naar school gaan, spelen en werken.

De houding van volwassenen en hun onwil om aan tafel te gaan zitten met kinderen en jongeren is een van de grootste struikelblokken voor de participatie van kinderen. Dit wordt voortdurend naar voren gebracht door kinderen uit de hele wereld. Het blijft nodig om de boodschap keer op keer te verkondigen en volwassenen met de participatie van kinderen en jongeren te confronteren. Jeugdparticipatie mag geen lege huls zijn. De stem van kinderen moet daadwerkelijk gehoord worden door besluitvormers en beleidsmakers en hun aanbevelingen moeten worden meegenomen in de ontwikkeling en implementatie van beleid. De kinderen en jongeren die deelnamen aan de VN-studie hebben hier veel aan gehad. Zij hebben zich op lokaal en nationaal niveau verenigd om gezamenlijk het geweld tegen kinderen aan te gaan pakken. Ze zetten zich collectief in voor de aanpak van vormen van geweld zoals seksueel misbruik, kindhuwelijken of geweld tegen kinderen in het jeugdstrafrechtstelsel. Volwassenen zouden daar een voorbeeld aan kunnen nemen. Samen kunnen we het recht van kinderen op bescherming tegen geweld verwezenlijken en het ideaal bereiken dat geweld tegen kinderen wereldwijd niet meer geaccepteerd wordt.

Clare Feinstein is door *Save the Children Zweden* aangesteld als adviseur *Global Child Participation* voor de VN-studie Geweld tegen Kinderen.



Kinderrechten saai? Niet op deze manier. Een disc jockey draait keiharde muziek, terwijl honderd jongeren van dertien tot zestien jaar strijden om hun zelfbedachte actieplan over kinderrechten te mogen uitvoeren. Dat was de formule op het *KidzWise Event* in Soest op de Dag van de Rechten van het Kind: 20 november 2006.

## De KidzWise kinderrechtenwedstrijd “Kinderen moeten normaal kunnen leven”

Celine Verheijen

Zowel de vmbo- als de vwo-scholieren hadden wel eens van kinderrechten gehoord, maar de meesten dachten: “het zal allemaal wel”. Na het *KidzWise Event* is de mening daarover wel veranderd. “Door het leren over kinderrechten, weet je wat je voor kinderen in arme landen kan doen”, zegt Maarten Snijder van het Sint Gregorius College uit Utrecht. “Ja”, voegt zijn vriend Koen Lijffijt daaraan toe, “maar kinderrechten zijn niet alleen voor kinderen in arme landen, in Nederland zijn ook veel problemen, zoals kindermishandeling.”



Foto: DCI/Celine Verheijen

Koen Lijffijt en Maarten Snijder van het St. Gregorius College

Margreet Koopman en Moed de Vries van het Linde College uit Wolvega, zijn het daar helemaal mee eens. “Kinderen uit derdewereldlanden

hebben wel meer behoefte aan hulp, maar voor jezelf zijn kinderrechten ook belangrijk. Bijvoorbeeld als je een overtreding maakt moet er rekening worden gehouden met het feit dat je kind bent. Maar ook als je gaat werken, heb je recht op bescherming en een salaris dat niet te laag is.” Van de vijf thema’s kindermishandeling, jeugdstrafrecht, kindsoldaten, onderwijs en kindarbeid, was volgens veel jongeren het thema kindsoldaten de belangrijkste. Unaniem vinden deze meiden dat het gebruik van kindsoldaten echt moet stoppen. “Je kunt je toch niet voorstellen dat je mensen moet doden”, zegt Margreet Koopman. “Kinderen raken getraumatiseerd of gaan zelfs dood, ze kunnen niet naar school, hebben geen zelfvertrouwen, ze missen een basisontwikkeling.” Hun klasgenoot Gerben Wardenier eindigt met een statement: “Kinderen moeten normaal kunnen leven overal ter wereld.”



Foto: DCI/Celine Verheijen

Leerlingen presenteren hun actieplan voor een jurylid

*KidzWise* is een project van het Kinderrechtencollectief dat uitgevoerd wordt door Codename Future en de Nationale Jeugdraad. Het project wordt ondersteund door Stichting Kinderpostzegels Nederland, Unicef Nederland, Save the Children en Plan Nederland.

De *KidzWise Awards* zijn dit jaar voor het eerst uitgereikt tijdens het *KidzWise Event*. Dit event maakt onderdeel uit van de campagne *KidzWise*. Met deze campagne stimuleert het Kinderrechtencollectief jongeren om in actie te komen voor de rechten van kinderen in Nederland of ergens anders op de wereld.

Voorafgaand aan de dag hebben in totaal vijfhonderd leerlingen gewerkt aan de actieplannen. Per school mag alleen het beste groepje het plan aan de jury presenteren. De drie beste ideeën kregen de eer om hun actieplan met een geldbedrag van vijfhonderd euro uit te voeren. Een van de winnaars gaat ervaren wat een kind in de gevangenis voelt door met vier leerlingen vier dagen in

gevangenschap te gaan zitten om vervolgens hun ervaringen op andere scholieren over te brengen. “Het is niet leuk om in de gevangenis te zitten want als kind moet je buiten kunnen spelen, dat mag ik toch ook?”, aldus een van de deelnemers. Een ander winnend groepje gaat een *ringtone* verkopen en het derde winnende groepje gaat een bordspel maken over kinderrechten. De winnaars krijgen vanuit de Nationale Jeugd Raad een coach toegewezen die hen het komende jaar gaat bege-

leiden bij de uitvoering van de actieplannen. “Het was niet gemakkelijk voor de jury om een winnaar te kiezen”, vertelt Majorie Kaandorp van *Defence for Children International* en voorzitter van de jury. “Er waren namelijk veel goede en creatieve ideeën.” Andere groepjes hadden een tijdschrift *Child Soldiers* gemaakt of bedachten een sponsorloop of een inzamelingsactie. Ook waren er groepjes die Belgische wafels en buttons wilden gaan verkopen.

**Kinderarbeid maakt nog steeds inbreuk op de rechten van miljoenen kinderen wereldwijd. Alhoewel het probleem door veel organisaties wordt erkend en aangepakt is het verre van opgelost. De vraag is in hoeverre lessen uit het verleden toegepast kunnen worden in het hedendaagse beleid. Daarover vond op vrijdag 17 november 2006 een studiedag plaats.**

## Studiedag over kinderarbeid

# Lessen uit het verleden

Heike Roschanski

In aansluiting op een driedaagse internationale conferentie over de geschiedenis van kinderarbeid organiseerde het *Institute for Research on Working Children* (IREWOC) samen met het Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis (IISG) op vrijdag 17 november 2006 een publieke bijeenkomst. Op deze dag konden deskundigen, academici, historici en medewerkers van non-gouvernementele organisaties kennis en ervaring uitwisselen.

Kinderarbeid is geen nieuw fenomeen. Het heeft in de meeste delen van de wereld plaatsgevonden of vindt nog steeds plaats. Jane Humphries (hoogleraar geschiedenis van de economie aan de Universiteit van Oxford) gaf aan dat de vermindering van kinderarbeid in de ontwikkelde landen vooral het resultaat was van een combinatie van factoren, zoals de algemene verhoging van de levensstandaard, de technische ontwikkeling en sociale en politieke veranderingen. De teruggang van kinderarbeid viel ook samen met een scherpe daling van het aantal kinderen per gezin. De wetgeving volgde in vele landen de ontwikkelingen, maar bleek tegelijkertijd een sterke impuls te geven voor aanvaarding van de norm dat kinderarbeid onacceptabel is.

Stan Meuwese (directeur van *Defence for Children International Nederland*) illustreerde de geschiedenis van kinderarbeid aan de hand van de ontwikkelingen in Nederland. De Nederlandse industrialisatie ging samen op met een toenemende stede-

lijke armoede en een toename van kinderarbeid. Kinderarbeid vond voornamelijk plaats in de textielindustrie en in de landbouw. Door de veranderende economische, sociale en politieke omstandigheden nam ook in Nederland kinderarbeid tegen het eind van de negentiende eeuw sterk af. Tegelijkertijd kreeg onderwijs een steeds grotere betekenis.

In de loop der tijd is men anders tegen arbeid en jeugd aan gaan kijken. Kristoffel Lieten (directeur van IREWOC en bijzonder hoogleraar kinderarbeid aan de Universiteit van Amsterdam) verduidelijkte het belang van de verheldering van deze concepten. In Nederland werken talloze kinderen. Toch spreekt men nooit van kinderarbeid maar over socialisatieprocessen, over het leren omgaan met geld, over een bijbaantje of een klus. Werk wordt als positief gezien zolang het geen belemmering voor onderwijs vormt. Een voorbeeld hiervan is een recente campagne van de Postbank waarin kinderen van elf jaar en ouder aangemoedigd worden een eigen bedrijfje te starten (bijvoorbeeld autowassen) en geld te sparen. Ook de discussie over een minimumloon voor dertien- en veertienjarigen, zoals aangekaart door CNV en FNV, wordt in dit kader geplaatst. Aan de hand van deze voorbeelden wordt duidelijk dat het debat over kinderarbeid in ontwikkelingslanden alleen doeltreffend kan zijn, als rekening wordt gehouden met de verschillen in benadering van deze concepten.



# Jeugdzorg en kinderrechten

“De Wet op de Jeugdhulpverlening is vervangen door de Wet op de jeugdzorg”. Probeer deze zin eens in het Engels te vertalen. Wie een serieuze poging doet stuit op twee problemen: het Nederlandse woord ‘jeugd’ loopt niet volledig parallel met het Engelse woord *youth*, dat vooral jongeren omvat, terwijl ‘jeugd’ steeds meer alle personen onder achttien jaar, soms tot 21 jaar, 23 of 25 jaar omvat. Dus nauwkeuriger is *childhood and youth* als vertaling van ‘jeugd’. Het andere probleem is ‘hulpverlening’ en ‘zorg’. Het meest voor de hand liggende Engelse woord voor beide termen is *care*. Ruim tien jaar geleden verscheen er in Nederland een viertalig woordenboek voor de jeugdhulpverlening. Dat boek moest het voor Nederlandse sprekers op buitenlandse congressen gemakkelijker gaan maken om hun vakjargon op de juiste wijze uit te drukken in het Engels, Frans en Duits. In het voorwoord staat het ontmoedigende zinnetje, dat de term ‘jeugdhulpverlening’ niet vertaald is, omdat het een typisch Nederlands begrip is. *The Childhood and Youth Care Act has been replaced by the Childhood and Youth Care Act*. Is dat de juiste vertaling? Of anders gezegd: is er eigenlijk iets veranderd?

Zo moeilijk als we het hebben om de Nederlandse jeugdzorg op begrijpelijke wijze uit te leggen op internationaal niveau, zo moeilijk is het ook om de internationale normen toe te passen op de Nederlandse jeugdzorg. Wat betekent het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK) voor de jeugdzorg. Staat het recht op jeugdzorg ook in de internationale catalogus van de mensenrechten? Het woord jeugdzorg (hoe vertaald ook) staat niet letterlijk in het kinderrechtenverdrag. Wel wordt in artikel 3 lid 2 IVRK het kind ‘bescherming en zorg’ gegarandeerd en wordt in artikel 39 IVRK vastgelegd dat voor kinderen die slachtoffer zijn van onder meer verwaarlozing en misbruik lichamelijk en geestelijk herstel wordt bevorderd. Kinderbescherming, jeugdhulpverlening, jeugdzorg of hoe het ook genoemd wordt, het behoort tot de kern van het kinderrechtenverdrag.

Maar wat is jeugdzorg? En waar heeft een kind dan recht dan op? Doet iedereen die zorg heeft voor kinderen aan jeugdzorg? Om het even te vergelijken: doet iedere moeder die een pleister plakt op een geschaafde knie aan gezondheidszorg? Doet iedereen die een jongen of een meisje uitlegt waar Parijs op de autokaart ligt aan onderwijs? Doet iedere babysittende opa aan jeugdzorg? In de jeugdzorgwet gaat het om de gespecialiseerde professionele hulpverlening, om deskundige zorg bij problemen. Net als de gezondheidszorg er is voor iedereen die ziek is. Ben je niet ziek, dan heb je geen zorg nodig. Heb je geen problemen, dan heb je geen jeugdzorg nodig. Jeugdzorg is als het ware een conditioneel recht. Dat ligt anders met onderwijs: ieder kind mag en moet zelfs naar school (en dat recht is niet vrijblijvend gemaakt door de leerplicht). Onderwijs is een soort onvoorwaardelijk recht. Het is de basisvoorwaarde voor ieder kind. De vraag kan gesteld worden of jeugdzorg ook niet in een bredere context begrepen moet worden.

Opgroeien en opvoeden gaat met vallen en opstaan. Meestal gaat het goed, soms gaat het fout. Maar als het fout gaat, moet in ieder geval door iedere minderjarige een beroep gedaan kunnen worden op het recht op jeugdzorg, gebaseerd op het kinderrechtenverdrag en vastgelegd in de Wet op de jeugdzorg.

**Uitvoerend werkers en het middenkader in de jeugdzorg staan bijna dagelijks voor de taak beslissingen te nemen over minderjarigen. Om tot een goede beslissing te komen zal een goede weging van informatie moeten plaatsvinden. Het kinderrechtenverdrag kan daarbij als leidraad dienen.**

## **Obstakels en mogelijkheden van het kinderrechtenverdrag**

# **Kinderrechten in de jeugdzorg**

*Goos Cardol*

---

Het kinderrechtenverdrag is ruim een decennium geleden in werking getreden in Nederland en maakt daardoor onderdeel uit van de Nederlandse wetgeving. De meeste professionals die met kinderen werken weten van het bestaan van het Verdrag. Het is echter de vraag of men weet wat de inhoud van het Verdrag is en of men weet op welke wijze het Verdrag in de praktijk van de jeugdzorg kan doorwerken.

Dat het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK) geldende wetgeving is, betekent niet automatisch dat er ook mee gewerkt wordt. De implementatie van het Verdrag vraagt de nodige aandacht en zorg. Daar zijn al wel pogingen toe gedaan: zo heeft Defence for Children International (DCI) een cursus voor werkers in de jeugdzorg ontwikkeld om 'kinderrechten tussen de oren te krijgen'. Ook heeft DCI voor ouders een informatiebrochure gemaakt over kinderrechten. Verder zijn er natuurlijk de aanbevelingen van het Comité inzake de Rechten van het Kind, dat vijfjaarlijks beoordeelt hoe de Verdragslanden het doen. Het Comité doet ook uitspraken over de jeugdzorg. Hun aanbevelingen zijn in hun bewoordingen echter wel in sterke mate gericht tot de overheid en niet tot professionals in de jeugdzorg. Dat neemt niet weg dat deze aanbevelingen in hun betekenis ook voor professionals in de jeugdzorg van belang zijn.

In deze bijdrage richt ik mij tot uitvoerend werkers en het middenkader in de jeugdzorg. Zij staan bijna dagelijks voor de taak beslissingen te nemen over minderjarigen die soms een verstrekende invloed kunnen hebben op het leven van minderjarigen. Om tot een goede beslissing te komen zal een goede weging van informatie moeten plaatsvinden. Het kinderrechtenverdrag kan daarbij als leidraad dienen. Ik ga in deze bijdrage allereerst in op vier mogelijke obstakels (welke elkaar gedeeltelijk overlappen) die een snelle implementatie van het kinderrechtenverdrag in de weg kunnen staan. Vervolgens geef ik aan dat het kinderrechtenverdrag voor de dagelijkse praktijk van de jeugdzorg meer kansen biedt dan dat er obstakels zijn. Ik noem vervolgens zes kansen.

### **Obstakel 1**

Het kinderrechtenverdrag is geschreven door juristen. Het is een juridisch instrument dat een wereldwijde geldingskracht heeft, omdat alle landen ter wereld – op twee na (Somalië en de Verenigde Staten van Amerika) – partij zijn bij dit kinderrechtenverdrag. Alhoewel het kinderrechtenverdrag niet geschreven is in de moeilijk leesbare juridische taal die we van andere verdragen gewend zijn, zijn de bepalingen toch niet meteen goed toepasbaar voor de praktijk. Het kinderrechtenverdrag lijkt namelijk op het eerste gezicht geen concreet toe te passen normen voor professionals in de jeugdzorg te geven. Daardoor kan het koppelen van Verdragsnormen aan de praktijk door werkers in de jeugdzorg als niet eenvoudig ervaren worden. Dat wordt anders wanneer de Verdragstekst, die uit meer lagen bestaat, eerst ontleed wordt. Voordat duidelijk is welke boodschap het Verdrag in zich draagt, dient de tekst als het ware als een verse zalm gefileerd te worden. Dat kan onder meer door de tekst in z'n geheel te lezen, waardoor duidelijk wordt op welke principes en normen het Verdrag gebaseerd is. Als men die moeite neemt, ziet men bijvoorbeeld dat ouders 37 keer worden genoemd in het Verdrag en dus belangrijk zijn voor de opvoeding en verzorging van kinderen. Zij zijn de eerstverantwoordelijken voor de opvoeding en verzorging, zo wordt gesteld. Dan wordt ook helder dat de overheid zich dient in te spannen om ouders in deze taak te ondersteunen én wordt duidelijk dat ook professionals in de jeugdzorg zich hiervoor moeten inspannen. Het kinderrechtenverdrag laat verder onder meer zien dat je in beginsel geen beslissingen kunt nemen over kinderen, zonder hen gevraagd te hebben naar hun mening.

### **Obstakel 2**

Het gaat om juridische teksten. De normen die het kinderrechtenverdrag geeft voor professionals in de jeugdzorg zijn op het eerste gezicht niet helder én 'passen' niet altijd in de taal van hulpverleners. Ook is de reikwijdte van het begrip niet meteen helder. 'Het belang van het kind' kan bijvoorbeeld door verschillende mensen op verschillende momenten verschillend

worden gedefinieerd. Er bestaat niet één sluitende invulling van dit begrip; er kunnen tientallen manieren zijn waarop het begrip 'belang van het kind' kan worden ingevuld. Het is juist de professional in de jeugdzorg die inhoud geeft aan deze begrippen. Bepalingen als 'het belang van het kind' of 'een adequate levensstandaard' kunnen niet alleen door juristen uitgelegd worden. In de praktijk van de jeugdzorg zijn het over het algemeen vooral pedagogen, psychologen, (gezins)voogden, jeugdhulpverleners en jeugdbeschermers, die concreet invulling geven aan deze begrippen. Zij geven aan welke aspecten in dat concrete geval op dat moment van belang zijn. Op deze wijze krijgen begrippen als 'het belang van het kind', 'adequate levensstandaard', of 'de ouders als eerstverantwoordelijke' inhoud en daardoor betekenis.

### Obstakel 3

Het kinderrechtenverdrag gaat niet echt over rechten van kinderen, maar staat vol met opdrachten aan Staten. Staten moeten waarborgen dat een bepaalde verplichting wordt nageleefd, Staten verplichten zich tot bepaalde acties en Staten moeten maatregelen nemen. Slechts heel af en toe richten de Verdragsopstellers zich rechtstreeks tot het kind. Zo vermeldt artikel 7 IVRK dat een kind vanaf de geboorte recht heeft op een naam. En op grond van artikel 13 IVRK heeft een kind het recht op vrijheid van meningsuiting. Dat in de Verdragsbepalingen vooral Staten worden aangesproken, kan een obstakel zijn voor de implementatie van het Verdrag.

Bijzonder is echter dat het kinderrechtenverdrag zich niet alleen richt tot Staten en in een enkele bepaling tot kinderen. Ook worden ouders, rechters, beleidsmakers en politici aangesproken en niet in de laatste plaats degenen die met kinderen werken. In artikel 3 IVRK staat namelijk dat bij alle maatregelen die kinderen aangaan het belang van het kind de eerste overweging moet zijn, ongeacht of deze worden genomen door openbare of particuliere instellingen voor maatschappelijk welzijn of door rechterlijke instanties, bestuurlijke autoriteiten of wetgevers. Met deze bepaling wordt direct de jeugdzorg aangesproken.

### Obstakel 4

Het kinderrechtenverdrag kent als belangrijk uitgangspunt dat ieder kind recht heeft op bescherming. Tegelijkertijd kent het Verdrag als uitgangspunt dat ieder kind moet kunnen deelnemen aan het rechtsverkeer. Daarbij moet wel rekening worden gehouden met de leeftijd en de rijpheid van het kind. Niet te snel mag worden aangenomen dat een meerderjarige wel weet wat goed is voor het kind, zonder het kind de gelegenheid te bieden zijn mening kenbaar te maken.

Hoe de verhouding tussen bescherming en autonomie van de minderjarige in een concreet geval moet zijn, is afhankelijk van leeftijd van het kind, zijn vaardigheden, kennis en de persoon van de minderjarige. Elke situatie vraagt daarin om een eigen afweging en dat is dan ook de reden dat het kinderrechtenverdrag slechts een kader kan bieden en niet meer dan dat. Daarin ligt een opdracht besloten voor de professional in de jeugdzorg. Deze zal moeten beoordelen of bijvoorbeeld ten aanzien van een vraag over schoolkeuze de minderjarige meer autonomie moet worden toegekend dan wanneer er een besluit moet worden genomen over een ingrijpende medische handeling. Hetzelfde geldt in het geval dat een minderjarige bescherming behoeft. Op welke terreinen of onderdelen is de minderjarige dan nog wel in staat zelf te bepalen wat er dient te

gebeuren, of moet dit worden 'overgenomen' door anderen? Het antwoord op deze vragen hangt af van, om met mooie Engels woorden te spreken, de *evolving capacities* van het kind. Dit vraagt om een goede beoordeling en weging door personen die betrokken zijn bij de minderjarige.

De genoemde obstakels maken het er voor professionals in de jeugdzorg niet eenvoudiger op. Het is goed als men zich bewust is van de obstakels die mogelijk een rol kunnen spelen, maar wanneer hier teveel gewicht aan wordt toegekend, kan dat verlamdend werken. De Verdragstekst biedt namelijk ook vele kansen. Zo biedt het kinderrechtenverdrag een prachtig kader om tot een goede afweging van belangen te komen. Tegelijkertijd geeft het kinderrechtenverdrag zowel impliciete als expliciete normen die voor de professional in de jeugdzorg van belang kunnen zijn en biedt het Verdrag een unieke kans om multidisciplinair te werken.

### Kans 1

De vier kernbepalingen uit het kinderrechtenverdrag bieden voor professionals in de dagelijkse praktijk van de jeugdzorg een belangrijke meerwaarde aan het Verdrag. Deze kernbepalingen worden door het Comité inzake de Rechten van het Kind gezien als de ruggengraat van het Verdrag. Het zijn de bepalingen die in elke situatie meegewogen dienen te worden en waar je niet zomaar van kan afwijken. De kernbepalingen vormen altijd het referentiekader. Ze gelden ook als één van de andere bepalingen uit het kinderrechtenverdrag wordt ingeroepen. Met andere woorden, deze vier bepalingen gelden als een kader voor het maken van een belangenafweging en bieden de jeugdzorgwerker daarvoor een goed handvat. Het betreft het non-discriminatiebeginsel (artikel 2 IVRK), het belang van het kind als eerste overweging (artikel 3 IVRK), het kind in staat stellen zich adequaat te kunnen ontwikkelen (artikel 6 IVRK) en het horen van het kind indien een beslissing genomen moet worden die hem aangaat (artikel 12 IVRK).

### Kans 2

In de jeugdzorg worden dagelijks beslissingen genomen die verstrekkend kunnen zijn voor de toekomst van de minderjarige. Denk maar aan het verzoek een ondertoezichtstelling uit te spreken, het verlengen van deze maatregel, de beslissing tot uithuisplaatsing, het besluit tot een gesloten plaatsing en verzoeken om ouders het ouderlijk gezag te ontnemen of hen uit het ouderlijk gezag te ontzetten. Voor het nemen van beslissingen geeft het Verdrag, naast de al genoemde vier kernbepalingen, een aantal normen die als handvat kunnen dienen bij het nemen van beslissingen.

Zo geeft het Verdrag expliciet in artikel 5 IVRK en in artikel 18 IVRK als norm aan dat ouders de eerstverantwoordelijken zijn voor de opvoeding en verzorging van hun kind. In artikel 9 IVRK wordt meer impliciet het beginsel van gezinseenheid in het Verdrag benadrukt. Dat betekent dat de jeugdzorg bij het nemen van een beslissing aan genoemde normen betekenis zal moeten toekennen en niet te licht kan besluiten het kind van de ouders te scheiden. Mocht een scheiding van ouders en kind wel noodzakelijk worden geacht, dan heeft het kind recht op bijzondere bescherming, zo wordt in artikel 20 IVRK gesteld. Uit de formulering van de tekst in deze bepaling kan worden opgemaakt dat een pleeggezinplaatsing de voorkeur geniet boven een plaatsing in een residentiële instelling. Ook dit is een



belangrijke norm. Indien daar van wordt afgeweken, zou dat naar mijn mening dan ook expliciet gemotiveerd moeten worden, net zoals de overige beslissingen gemotiveerd dienen te zijn. Al deze normen bieden de professional in de jeugdzorg handvatten bij het beoordelen van situaties.

Bij het nemen van beslissingen is een aantal elementen van belang:

- 1 het formuleren van concrete aspecten;
- 2 het horen van de minderjarige; en
- 3 het maken van een belangenafweging.

Op alle onderdelen biedt het kinderrechtenverdrag kansen voor de praktijk van de jeugdzorg.

### **Kans 3**

Er zal, zoals zojuist gesteld is, eerst vastgesteld moeten worden welke aspecten in een bepaalde zaak meegewogen dienen te worden. Bij het vaststellen van deze aspecten zullen in ieder geval de (gezins)voogd/ hulpverlener/ raadsonderzoeker en een gedragsdeskundige betrokken moeten zijn. De te inventariseren aspecten kunnen het kind betreffen, zoals onder meer de mate van hechting, een specifieke zorgbehoefte, of de cognitieve ontwikkeling. Maar aspecten kunnen ook betrekking hebben op de positie van de ouders, zoals pedagogische vaardigheden, de mate waarin de ene ouder de andere ouder in z'n waarde kan laten, of eventuele ouderproblematiek. Daarnaast kunnen omgevingsfactoren een rol spelen, zoals huisvesting, armoede, sociaal netwerk. Bij het vaststellen van de relevante aspecten dient het belang van het kind de eerste overweging te zijn. Als andere belangen zwaarder moeten wegen, kan dit alleen gemotiveerd gebeuren. Dan is niet alleen het belang van het kind op de korte termijn belangrijk, maar ook het belang van het kind op de middellange en langere termijn. Bij het besluit tot het vaststellen van een omgangsregeling kan op de korte termijn bijvoorbeeld een omgangsregeling niet in het belang van het kind lijken te zijn, maar voor de langere termijn zou omgang heel goed in het belang van het kind kunnen zijn. De Verdragsopstellers hebben er bewust voor gekozen om 'het belang van het kind' niet nader in te vullen. Daarom kan er in elke concrete situatie op dat moment voor dat ene kind een belangenafweging op maat worden gemaakt.

### **Kans 4**

Voordat tot besluitvorming kan worden overgegaan zal het kind in de gelegenheid gesteld moeten worden zijn/ haar mening te geven, zoals het kinderrechtenverdrag in artikel 12 aangeeft. Het is ja, tenzij... . De vraag is dus niet meer of een minderjarige moet worden gehoord, maar de vraag is hoe dat moet gebeuren.

Het horen zou idealiter voor de vaststelling van de relevante aspecten moeten gebeuren, zodat de mening van het kind al in deze fase kan worden meegewogen. De professional in de jeugdzorg heeft in deze een belangrijke rol. Mijns inziens gaan we er te vaak te gemakkelijk vanuit dat iedereen een minderjarige kan horen, terwijl dit een misvatting is. Horen vereist het nemen van een aantal stappen. Allereerst zal de minderjarige moeten worden geïnformeerd, opdat hij of zij zich een mening kan vormen op grond van juiste informatie. Daar ligt mogelijk al een eerste probleem: welke informatie moet gegeven worden en hoe moet worden getoetst of deze informatie begrepen is? Vervolgens moeten de juiste vragen worden gesteld en daarna

zal de mening van de minderjarige moeten worden gewogen. Hierbij spelen eigen waarden en normen van degene die hoort mee; deze zal moeten beoordelen of de minderjarige de reikwijdte van zijn handelen kan overzien. Na het nemen van het besluit zal de minderjarige geïnformeerd moeten worden over het genomen besluit en zal uitgelegd moeten kunnen worden in welke mate zijn mening heeft meegewogen bij het nemen van het besluit.

### **Kans 5**

Een belangrijke voorwaarde om het belang van het kind daadwerkelijk de eerste overweging te laten zijn, om recht te doen aan het recht op ontwikkeling en om niet te discrimineren is dat een belangenafweging niet door één persoon wordt gemaakt. Iedere professional heeft zijn blinde vlekken en het is niet irrealistisch te veronderstellen dat recente ervaringen in een andere casus de kleur van een volgende casus bepalen. Het voordeel van een belangenafweging door meerdere personen is dat bevindingen kunnen worden getoetst, dat duidelijk wordt waar informatie ontbreekt, of dat kan worden vastgesteld dat er voldoende informatie is om tot een besluit te kunnen komen. Het zou een goede zaak zijn indien deze belangenafweging multidisciplinair plaatsvindt, omdat dit een substantiële bijdrage levert aan de kwaliteit van de besluitvorming. Daarmee wordt recht gedaan aan het gegeven dat het kinderrechtenverdrag niet alleen bedoeld is voor juristen, maar eveneens voor jeugdzorgwerkers, pedagogen, psychologen, raadsonderzoekers.

### **Kans 6**

Professionals in de jeugdzorg kunnen een actieve bijdrage leveren aan de implementatie van het kinderrechtenverdrag, door in rapportage te verwijzen naar het Verdrag, bepalingen in te roepen voor de rechter zodat er (meer) jurisprudentie ontstaat over het Verdrag. Zo kan bijvoorbeeld vaker een beroep gedaan worden op artikel 6 IVRK, het recht op ontwikkeling, om een ontheffing of ontzettingverzoek te onderbouwen. Ook kan gedacht worden aan artikel 2 IVRK (non-discriminatie) in geval er geen leerstraf kan worden aangeboden aan een minderjarige vreemdeling omdat deze de Nederlandse taal niet voldoende beheerst. Als een uitgeprocedeerd asielzoekersgezin over straat zwerft, zou artikel 27 IVRK, het recht op een adequate levensstandaard, ingeroepen kunnen worden om de noodzaak van een kindbeschermingsmaatregel te onderbouwen. Indien rapportages en rekeningen gebaseerd op Verdragsbepalingen, zal de rechter zich hier over moeten uitlaten. Daardoor kan het kinderrechtenverdrag steeds meer 'inhoud' krijgen.

Afsluitend kan gesteld worden dat er meer kansen dan obstakels zijn om het kinderrechtenverdrag in de praktijk van de jeugdzorg toe te passen. Het is aan de uitvoerend werkers en professionals in de jeugdzorg om deze kansen te grijpen.



**Met de inwerkingtreding van de Wet op de jeugdzorg in 2005 is een recht op jeugdzorg wettelijk vastgelegd. De cliënt kan voortaan met een indicatiebesluit in de hand zijn wettelijke aanspraak op jeugdzorg afdwingen. Heeft dit de positie van de cliënt versterkt?**

## Reikwijdte en ontwikkeling

# Recht op jeugdzorg

Marieke Simons

Bij het maken van de Wet op de jeugdzorg (Wjz) is er expliciet voor gekozen een 'recht op jeugdzorg' op te nemen in de wet. Artikel 3 Wjz bepaalt dat cliënten een aanspraak op jeugdzorg hebben. In dit artikel staat ook dat de provincies ervoor zorg dragen dat hun cliënten hun aanspraak ten gelding kunnen brengen.

### Het begrip jeugdzorg

Het begrip jeugdzorg wordt in artikel 1 Wjz omschreven als "ondersteuning van en hulp aan jeugdigen, hun ouders, stiefouders of anderen, die een jeugdige als behorende tot hun gezin verzorgen en opvoeden, bij opgroei- of opvoedingsproblemen of dreigende zodanige problemen". In het Uitvoeringsbesluit wordt de aanspraak ingevolge de Wjz verder onderverdeeld in drie functies van de jeugdzorg: jeugdhulp, verblijf of observatiediagnostiek.<sup>1</sup>

Jeugdhulp wordt in de Wjz gedefinieerd als het oplossen, verminderen of voorkomen van verergering van, dan wel het omgaan met, de gevolgen van psychosociale, psychische, of gedragsproblemen van de jeugdige. Als jeugdhulp niet aan de jeugdige, maar aan de ouders wordt aangeboden, dan is het gericht op het verkrijgen van zodanige vaardigheden dat aan de psychosociale, psychische of gedragsproblemen in het gezin het hoofd geboden kan worden. Verblijf houdt in het bieden van verblijf met een passend pedagogisch klimaat aan een jeugdige gedurende een etmaal of een deel daarvan.

Observatiediagnostiek omvat meerdere vormen van diagnostiek. In ieder geval moet observatiediagnostiek de gegevens verschaffen die nodig zijn voor het nemen van een indicatiebesluit.

In artikel 3 Wjz is verder opgenomen dat cliënten aanspraak op

jeugdzorg hebben, dat zij hun aanspraak bij de provincie ten gelding kunnen maken en dat de aanspraak pas bestaat als het Bureau Jeugdzorg (BJZ) een indicatiebesluit heeft genomen, waaruit blijkt dat de cliënt op die zorg is aangewezen. Bepaald is ook dat er geen aanspraak op jeugdzorg mag bestaan op grond van de Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten (AWBZ) en de Beginselenwet justitiële jeugdinrichtingen (Bjj). Er kunnen geen 'dubbele' aanspraken zijn voor dezelfde zorg.

### Het indicatiebesluit geeft de aanspraak op jeugdzorg

Als de cliënt een verzoek tot jeugdzorg doet, stelt het BJZ de indicatie tot jeugdzorg en legt zijn besluit vast in een indicatiebesluit. Dat is de kerntaak van het BJZ op grond van artikel 5 Wjz. In het indicatiebesluit staat beschreven waarop de cliënt recht heeft. Een indicatiebesluit is een eerste vereiste om jeugdzorg te krijgen. Het besluit geldt voor maximaal een jaar en is dertien weken geldig. Binnen die termijn moet het indicatiebesluit dus verzilverd worden.<sup>2</sup> De aanspraak bestaat jegens de provincie, waar de jeugdige duurzaam verblijft. Indien een indicatiebesluit is afgegeven voor zorg ingevolge de AWBZ, dan heeft de cliënt de aanspraak jegens de zorgverzekeraar en indien plaatsing in een justitiële jeugdinrichting is geïndiceerd, dan kan tot 1 januari 2007 de Minister van Justitie worden aangesproken (op grond van artikel 11a Bjj). Vanaf 1 januari 2007 verschuift de verantwoordelijkheid voor civielrechtelijke plaatsingen naar de Minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS).<sup>3</sup>

Schematisch ziet het er als volgt uit<sup>4</sup>:

De eerste kolom wordt geregeld in de Wet op de Jeugdzorg.<sup>5</sup>

Jeugdzorg		
- jeugdhulp; - verblijf; - observatiediagnostiek.	Civielrechtelijke plaatsing in in justitiële jeugdinrichting.	Met name plaatsing in een Geestelijke Gezondheidszorginstelling of een instelling voor verstandelijk gehandicapten.
Component 1 - Provincie; - Aanspraak op grond van de Wjz.	Component 2 - Minister van Justitie (wordt per 2007 Minister van VWS); - Aanspraak op grond van de Bjj.	Component 3 - Zorgverzekeraars; - Aanspraak op grond van de AWBZ.

## Doelgroep van de Wjz

De doelgroep van de Wjz bestaat in de eerste plaats uit jeugdigen, maar ook uit ouders, stiefouders of anderen die een jeugdige als behorende tot hun gezin verzorgen en opvoeden. In het Uitvoeringsbesluit bij de Wjz is in de artikelen 7 en 8 geregeld op welke jeugdzorg minderjarige vreemdelingen aanspraak kunnen maken. Lange tijd was het onduidelijk of die aanspraak wel voor minderjarige vreemdelingen zou gelden. Maar uiteindelijk is besloten dat ook illegale kinderen een recht op jeugdzorg krijgen.<sup>6</sup>

Hier is echter wel een beperking van toepassing: voor minderjarige vreemdelingen is de maximale duur van een indicatiebesluit niet een jaar, maar een half jaar en voor hen wordt plaatsing in een pleeggezin ontmoedigd.

## Het recht op jeugdzorg kritisch beschouwd

Het vastleggen van het recht op jeugdzorg in de Wet op de jeugdzorg en er voor zorgen dat dit recht ook afdwingbaar was bij de rechter, zou een verbetering van de positie van de cliënt betekenen. De vraag van de cliënt zou centraler komen te staan en het aanbod van jeugdzorg zou meer afgestemd worden op de behoefte (de vraag) van de cliënt. In theorie lijkt dit dus een goed plan. Maar hoe werkt het in de praktijk? Er zijn zeker een aantal kanttekeningen te plaatsen.

## Indicatiebesluit als vereiste

Een eerste kanttekening is te plaatsen bij het feit dat de cliënt een indicatiebesluit nodig heeft om jeugdzorg ingevolge de Wjz te krijgen. In artikel 3 lid 3 Wjz staat expliciet dat cliënten slechts aanspraak op jeugdzorg hebben als het BJZ een besluit heeft genomen dat de cliënt die zorg nodig heeft. Het recht op

jeugdzorg zoals vastgelegd in de wet is een gelimiteerd en beperkt recht. De wetgever heeft - met het indicatiebesluit als vereiste - duidelijk aan willen geven dat er heldere grenzen zijn gesteld aan het recht op jeugdzorg. In die zin is het recht op jeugdzorg niet te vergelijken met het recht op onderwijs dat ongelimiteerd alle kinderen toekomt, zonder indicatiestelling of andere procedure.

## Indicatiebesluit, wachtlijst en dan?

Wat gebeurt er als een cliënt niet de zorg krijgt die hij volgens het indicatiebesluit nodig heeft, bijvoorbeeld omdat er sprake is van een wachtlijst? De cliënt kan dan twee dingen doen. Het eerste is te kiezen voor de 'second best-oplossing'; te kiezen voor vervangende zorg. De cliënt krijgt dan andere zorg dan de meest wenselijke, die op dat moment wel beschikbaar is, met als mogelijk gevolg - kort door de bocht - dat de (gedrags-)problemen van het kind niet verminderen. De 'second best-oplossing' lijkt in te druisen tegen het fenomeen 'vraagsturing'. In het nieuwe stelsel was er juist voor gekozen om uit te gaan van de benodigde capaciteit en niet om de beschikbare capaciteit als uitgangspunt te nemen. Het genoeg moeten nemen met zorg die beschikbaar is, past volgens mij niet in een vraaggericht stelsel.

De tweede keuze die de cliënt heeft als de zorg niet binnen dertien weken geleverd kan worden, is het aanspreken van de provincie, de zorgverzekeraar of de Minister van Justitie.

Sinds de inwerkingtreding van de Wjz is er een aantal zaken bekend, waarin geprobeerd is het recht op jeugdzorg af te dwingen.<sup>7</sup> In sommige gevallen zijn deze weinig succesvol gebleken. Het ging dan bijvoorbeeld om het afdwingen van een plaatsing in een behandelinstelling (verblijf als vorm van jeugdzorg) die

### Jeugdzorg in het Kinderrechtenverdrag

- artikel 3 lid 1: het belang van het kind als leidend beginsel;
- artikel 3 lid 2: het kind heeft recht op de bescherming en zorg die nodig zijn voor zijn of haar welzijn;
- artikel 3 lid 3: instellingen, diensten en voorzieningen die verantwoordelijk zijn voor de zorg voor of de bescherming van kinderen moeten voldoen aan kwaliteitsnormen;
- artikel 5: opvoedingsverantwoordelijkheid van de ouders;
- artikel 6: kinderen hebben recht op ontwikkeling in de ruimst mogelijke mate;
- artikel 12: hoorrecht;
- artikel 18: opvoedingsondersteuning voor ouders;
- artikel 19: kindermishandeling moet effectief worden aangepakt;
- artikel 20: een kind dat niet bij de ouders kan wonen heeft recht op extra zorg;
- artikel 23: kinderen met een handicap hebben recht op extra zorg;
- artikel 24: kinderen hebben recht op gezondheid en gezondheidszorg;
- artikel 25: periodieke toetsing van de omstandigheden van uit huis geplaatste kinderen;
- artikel 27: kinderen hebben recht op een minimumlevensstandaard;
- artikel 37: kinderen mogen alleen in het uiterste geval in een gesloten instelling worden geplaatst;
- artikel 39: kinderen die slachtoffer zijn van verwaarlozing, uitbuiting en misbruik hebben recht op bijzondere zorg.



artikel 19 IVRK (effectieve aanpak van kindermishandeling), artikel 20 IVRK (extra zorg voor kinderen die niet thuis kunnen wonen), en artikel 37 IVRK (plaatsing van kinderen in gesloten instelling alleen in het uiterste geval) niet worden genoemd.<sup>10</sup> De overheid heeft met het ondertekenen en ratificeren van het kinderrechtenverdrag een zorgplicht op zich genomen. De overheid moet er dus alles aan doen, ook in de zin van beschikbare middelen, om de benodigde hulp te bieden (zie ook artikel 4 IVRK).

### De (rechts)positie van de cliënt verbeterd?

De praktijk wijst uit dat er nog veel onduidelijkheden zijn over het recht, de aanspraak of het functioneren van de jeugdzorg. Als we al niet eenduidig kunnen formuleren wat 'jeugdzorg' nu eigenlijk is,

waar heb je dan eigenlijk recht op? Met de ellenlange wachtlijsten lijkt het er nou niet bepaald op dat de positie van de cliënt zoveel verbeterd is. De Wet op de jeugdzorg is bijna twee jaar van kracht. Het is te hopen dat cliënten ooit de vruchten kunnen plukken van alle goede uitgangspunten ervan en dat hun positie ook echt wordt verbeterd. Dit is een onderzoek waard. Bovendien lijkt het mij een uitstekend idee om een Ministerie van Jeugd op te richten.<sup>11</sup> Dan is het in ieder geval duidelijk dat we één Ministerie kunnen aanspreken. Een van de belangrijkste taken van de Minister van Jeugd is dat het recht op jeugdzorg een realiteit is voor alle kinderen in Nederland.

Marieke Simons is bestuurssecretaris bij de William Schrikker Groep en juridisch beleidsmedewerker bij Defence for Children International Nederland.

### Noten

1. Uitvoeringsbesluit Wet op de Jeugdzorg, artikelen 2 tot en met 6.
2. Artikel 24 Uitvoeringsbesluit Wjz. In een aantal situaties kan daarvan worden afgeweken, bijvoorbeeld in een crisissituatie.
3. Brief van de Minister van VWS 5444534/06/DJJ, 7 november 2006.
4. Uit het schema op p. 27 uit: Van Unen, A. (2005). *Wet op de Jeugdzorg. Tekst en uitleg*. 's-Gravenhage: Elsevier Overheid.
5. In het schema is slechts jeugdzorg opgenomen waarop aanspraak bestaat en is de jeugdzorg ingevolge de Welzijnswet bijvoorbeeld achterwege gelaten.
6. Kamerstukken II 2003/04, 28 168, B, p. 36.
7. Recente uitspraken: Rb. Almelo 18 november 2005, LJN: AU6476; Rb. Zwolle 9 maart 2006, LJN: AV5211; Rb. Haarlem 9 november 2006, LJN AZ1904.
8. Dit is tegengesproken door de Minister van Justitie, zie Kamerstukken II 2002/03, 26 816, nr. 26. Als het recht op jeugdzorg gebaseerd zou zijn op het IVRK dan zou op grond van artikel 2 IVRK (non-discriminatie) het recht op jeugdzorg volledig toekomen aan minderjarige vreemdelingen en zijn beperkingen van dit recht niet toelaatbaar.
9. Kamerstukken II 2001/02, 28168, nr. 3, p.7 e.v.
10. Er ontbreken nog meer relevante artikelen in de opsomming van de Verdragsartikelen in de MvT: artikel 6 lid 2 IVRK (recht op ontwikkeling in de ruimst mogelijke mate), artikel 23 IVRK (bijzondere zorg voor kinderen met een handicap), artikel 24 IVRK (gezondheidsrecht voor kinderen), artikel 27 IVRK (levensstandaard voor kinderen) en artikel 39 IVRK (bijzondere zorg voor kinderen die slachtoffer zijn van mishandeling, verwaarlozing of uitbuiting).
11. Zie punt 10 van het Tienpuntenplan voor kinderrechten en jeugd beleid. Het Internationale Verdrag inzake de Rechten van het Kind als basis en inspiratie voor een innovatief en actief jeugd beleid voor de regeerperiode 2007-2011. Een bijdrage van het Kinderrechtencollectief aan verkiezingen en kabinetsformatie.

voor het kind geïndiceerd was. Er werd in deze zaken onder meer geoordeeld dat de zorgverzekeraar voldaan had aan de inspanningsverplichting, dat de rechter niet bevoegd was om te beslissen waar precies de jeugdige geplaatst diende te worden, of dat de jeugdige in een voor hem geadviseerde behandelinstelling diende te worden geplaatst. Maar er zijn ook succesvolle zaken, waarin werd geoordeeld dat de Staat aansprakelijk is voor het gebrek aan voorzieningen en onrechtmatig handelt door geen plaatsen ter beschikking te stellen.

Waarom komt het niet vaker tot een proces waarin cliënten hun recht op jeugdzorg proberen af te dwingen? Het is bekend dat provincies of zorgverzekeraars zwichten onder de juridische druk of onder druk van de publiciteit als een cliënt aangeeft naar de rechter te stappen. De jeugdige cliënt wordt op het laatste moment alsnog in de geïndiceerde instelling geplaatst, overigens ten koste van een cliënt die 'hoger' op de wachtlijst staat.

### Het recht op jeugdzorg in relatie tot kinderrechtenverdrag

Het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK) kent geen apart artikel over een recht op jeugdzorg. Toch heeft het Verdrag dit recht wel degelijk 'vastgelegd' door middel van een inspanningsverplichting aan de Staten.<sup>8</sup> De overheid moet - simpel gezegd - haar uiterste best doen om een kind de zorg te bieden die het nodig heeft. Een zorgplicht voor de Staten die partij zijn dus. Het meest relevante artikel is artikel 3 lid 1 en 2 IVRK. Daarin staat in lid 1 dat het belang van het kind leidend beginsel moet zijn en in lid 2 dat de overheid er voor dient te zorgen dat het kind de bescherming en zorg krijgt die nodig zijn voor zijn of haar welzijn. In de Memorie van Toelichting (MvT) bij de Wet op de Jeugdzorg<sup>9</sup> staat daarover dat het belang van het kind ook voor de wetgever de eerste overweging dient te zijn. Verder wordt in de MvT bepaald dat het Verdrag richtsnoer is voor de Wjz ingevolge artikel 5 IVRK (opvoedingsverantwoordelijkheid van ouders), artikel 12 IVRK (hoorrecht van kinderen), artikel 18 IVRK (opvoedingsondersteuning voor ouders) en artikel 25 IVRK (periodieke toetsing uithuisplaatsing van kinderen). Het is opmerkelijk dat bijvoorbeeld

Kinderen die 'illegaal' in Nederland verblijven, vormen een kwetsbare groep. Zij verkeren in voortdurende onzekerheid over hun toekomst. Volgens het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind hebben kinderen zonder verblijfsstatus recht op onderwijs, zorg, rechtsbijstand en een minimale levensstandaard, maar in de praktijk ontbreekt het hun daar vaak aan.

# Jeugdzorg voor kinderen zonder verblijfsstatus

Linda Gerritse

In de Wet op de jeugdzorg (Wjz) staat dat 'illegale' kinderen net als andere kinderen een beroep kunnen doen op de jeugdzorg. Wel worden een aantal beperkingen opgelegd; een indicatie voor pleegzorg kan alleen worden gegeven als verblijf bij een pleegouder in het belang van het kind is geboden. Deze beperking is opmerkelijk, omdat voor elk kind geldt dat het alleen in een pleeggezin wordt geplaatst als dit in zijn of haar belang is. Verder kan de geldigheidsduur van het indicatiebesluit niet langer dan een half jaar zijn (waarna het, indien nodig, uiteraard wel kan worden verlengd). Ook moet de jeugdzorg als het kind de leeftijd van achttien jaar bereikt heeft direct stoppen. Daarbij zijn ouders zonder verblijfstitel wettelijk uitgesloten van de aanspraak op jeugdzorg. Deze beperkingen zijn in strijd met het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK), waarin staat dat er geen onderscheid mag worden gemaakt tussen kinderen.

Toch zijn de beperkingen uit de Wjz niet het grootste probleem in de jeugdzorg voor 'illegale' kinderen. Belangrijker is dat veel 'illegale' kinderen en hun ouders niet weten dat zij een beroep kunnen doen op jeugdzorg. Of zij durven dit niet, uit angst dat hun illegale verblijfsstatus aan het licht komt. Ook zijn niet alle hulpverleners en Bureau Jeugdzorgmedewerkers even goed op de hoogte van de rechten van 'illegale' kinderen.

## Verblijfsstatus

Medewerkers zijn lang niet altijd alert op de verblijfsstatus van cliënten. Aangezien de kans op het verkrijgen van een verblijfsvergunning groter is wanneer het verzoek snel wordt ingediend, is het van belang dat hulpverleners bedacht zijn op de verblijfsstatus. Zeker bij een uithuisplaatsing is het belangrijk om na te gaan wat de verblijfs-

status is. Sommige kinderen hebben namelijk een van hun ouder(s) afhankelijke verblijfsvergunning, die zij verliezen op het moment dat zij uit huis worden geplaatst. In dat geval moet voor het betreffende kind direct een verzoek voor een zelfstandige verblijfsvergunning worden aangevraagd bij de Immigratie- en Naturalisatiedienst (IND).

Het komt voor dat hulpverleningsinstellingen het idee hebben weinig of niets te kunnen betekenen voor 'illegale' kinderen en hun ouders, omdat zij hen niet kunnen helpen met hun belangrijkste hulpvraag, namelijk het regelen van een verblijfsvergunning. Sommige 'illegale' kinderen en hun ouders zouden echter baat kunnen hebben bij het volgen van programma's gericht op het leren omgaan met het onzekere toekomstperspectief of de voorbereiding op een mogelijke terugkeer naar het land van herkomst. Tot op heden worden in de jeugdzorg onvoldoende middelen vrijgemaakt voor dergelijke programma's of hulpmethoden.



## Ziektekosten

'Illegale' kinderen kunnen zich niet verzekeren tegen ziektekosten.

Hierdoor kunnen zij formeel geen aanspraak maken op de door de Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten (AWBZ) gefinancierde zorg, zoals de geestelijke gezondheidszorg en de zorg voor verstandelijke gehandicapte kinderen. Ondanks dat deze aanbieders van jeugdzorg geen tegemoetkoming krijgen in de gemaakte kosten, bieden zij doorgaans toch de benodigde zorg aan 'illegale' kinderen. Er zijn echter ook signalen dat 'illegale' kinderen niet of niet direct worden geholpen. Belangrijk is daarom de rechterlijke uitspraak in een kort geding van een Rotterdamse Geestelijke Gezondheidszorginstelling (GGz-instelling) tegen de Staat (juli 2006). De rechtbank oordeelde dat de Staat de GGz-instellingen

niet langer voor de kosten mag laten opdraaien in de zorg aan 'illegale' patiënten, maar dat de Staat deze zorg moet bekostigen.<sup>1</sup>

### Zelfstandige verblijfsvergunning

In de begeleiding van 'illegale' kinderen kunnen jeugdzorgwerkers worden geconfronteerd met de gespannen verhouding tussen het jeugdbeschermingsbeleid en het vreemdelingenbeleid. Bijvoorbeeld wanneer een uit huis geplaatste jongere samen met zijn ouder(s) terug moet keren naar het land van herkomst. Het feit dat er sprake is van een beschermingsmaatregel geeft de jongere (en zijn ouders) geen recht op een verblijfsvergunning. Er kunnen echter omstandigheden zijn die voor de IND aanleiding zijn om voortzetting van het verblijf in Nederland toe te staan. Dit kan bijvoorbeeld het geval zijn als er een aanmerkelijk risico is dat het kind mishandeld of verwaarloosd zal worden door de ouder(s) bij terugkeer naar het land van herkomst. Maar ook als er in dat land geen adequate opvang is.<sup>2</sup> Of als er concrete aanwijzingen zijn dat de ontwikkeling van het kind ernstig verstoord zal raken bij terugkeer. Een andere omstandigheid kan zijn dat er sprake is van hechting aan de achterblijvende verzorgers (bijvoorbeeld pleegouders). Ook als er vrees bestaat voor

gezondheidsrisico's, zoals een reëel risico op genitale verminking, kan dit aanleiding zijn voor de IND om voortzetting van het verblijf in Nederland toe te staan. Dit kunnen alle gronden zijn voor een verzoek tot ontheffing of ontzetting uit het ouderlijk gezag. In dergelijke gevallen kan een zelfstandige verblijfsvergunning worden aangevraagd voor het kind op humanitaire gronden of voor verblijf in een pleeggezin (al dan niet ter adoptie). Niet de IND, maar de rechter neemt in deze gevallen de uiteindelijke beslissing. Het gaat hierbij om ingrijpende beslissingen, omdat de kans bestaat dat een kind langdurig van de ouder(s) gescheiden wordt.

De landelijke vraagbaak voor professionals over (jeugd)zorg voor 'illegalen' is het Landelijk Informatie en Adviespunt over de zorg aan illegalen (Lampion); telefoon 030 234 98 55.

### Noten

1. Rb. 's-Gravenhage 26 juli 2006, LJN: AY 5099
2. Uitspraak van de Minister voor Vreemdelingenzaken en Integratie. Kamerstukken II 2003/04, 19 637, nr. 847, p. 10

Linda Gerritse deed in opdracht van Defence for Children International onderzoek naar de toegang tot jeugdzorg voor 'illegale' kinderen. Zij is nu werkzaam als beleidsmedewerker bij Bureau Jeugdzorg Rotterdam.

**In mei 2001 deed het Europees Hof voor de Rechten van Mens twee uitspraken over jeugdzorg. Het betrof in beide gevallen zaken tegen de Britse regering. Deze beide uitspraken geven in onderlinge samenhang het dilemma van de jeugdzorg weer. Te laat ingrijpen versus lichtvaardig ingrijpen.**

## Uitspraken van het Europese Hof voor de Rechten van de Mens

# Jeugdzorg beoordeeld in Straatsburg

### Ernstige verwaarlozing in Bedfordshire, Engeland

Het gaat om een aanklacht van vier kinderen ( Z. [meisje] 1982, A. [jongen] 1984, B. [jongen] 1986, C. [meisje] 1988). De situatie van het gezin kwam in 1987 onder de aandacht van de welzijnsvoorzieningen, door een rapport van een wijkverpleegkundige, waarin onder meer stond dat het meisje Z. was betrapt op het stelen van eten. Daarna is dit gezin vierenhalf jaar onder enigerlei vorm van toezicht geweest van de welzijnsvoorzieningen. In 1989 werd in het huis van de familie (die met vakantie was) ingebroken. Dit was aanleiding voor de politie om een kijkje te nemen in de woning. De agenten troffen de kamers van

de kinderen aan in een smerige staat; zo waren de matrassen doordrenkt met urine. Een half jaar later was er een melding van school dat het meisje Z. uit de vuilnisbakken eten aan het stelen was. Weer een half jaar later, september 1990, werd gemeld dat de jongetjes A. en B., op dat moment zes en vier jaar oud, blauwe plekken op hun gezicht hadden. Er waren voorts diverse meldingen dat de kinderen opgesloten werden in hun kamers en de ramen daarvan met poep besmeurden. Uiteindelijk werden de kinderen op 10 juni 1992 in een crisispleeggezin geplaatst, omdat de moeder duidelijk had laten merken dat als er niets zou gebeuren, ze de kinderen iets aan zou doen.



Ernstige verwaarlozing van de kinderen door de ouders, maar ook ernstige verwaarlozing van de autoriteiten van dit gezin? Het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM) in Straatsburg oordeelde uiteindelijk van wel. In een uitspraak van 10 mei 2001 werd de Engelse overheid verweten dat zij te weinig had gedaan om te voorkomen dat deze kinderen onderworpen werden aan 'onmenselijke en vernederende behandeling', zoals geformuleerd staat in artikel 3 van het Europees Verdrag tot Bescherming van de Rechten van de Mens en de Fundamentele vrijheden (EVRM). Het Hof kende de vier kinderen in totaal een schadevergoeding van UKP 320.000 (ongeveer 500.000 euro) toe, plus UKP 39.000 (ongeveer 60.000 euro) voor de kosten.

#### **Uithuisplaatsing in Newham, Londen, Engeland**

Op 10 mei 2001 deed het EHRM nog een tweede uitspraak. Het ging om een uithuisplaatsing van een kind dat slachtoffer zou zijn van seksueel misbruik door de vriend van de moeder. Dit meisje van vier, K. wordt op 13 november 1987 ondervraagd door een kinderpsychiater in aanwezigheid van een maatschappelijk werker. Het meisje vertelt dat zij misbruikt is door iemand

met de naam X. De vriend van de moeder heet XY. De psychiater en de maatschappelijk werker concluderen dat het meisje is misbruikt door de vriend van de moeder. Dat wordt de moeder meegedeeld en het kind wordt onmiddellijk uit huis geplaatst. Deze interventie wordt bevestigd door de rechtbank. De moeder, die intussen "*excluded all men from her home*", kreeg een beperkt omgangsrecht met haar dochter.

De advocaten van de moeder vroegen de video op en constateerden toen dat het meisje de naam van X had genoemd en niet XY. Uiteindelijk kwam het meisje na ongeveer een jaar weer thuis bij de moeder.

Het onzorgvuldig optreden van de hulpverleners werd door het EHRM als een inbreuk beschouwd op het recht op gezinsleven zoals vastgelegd in artikel 8 EVRM. De moeder en het meisje (inmiddels negentien jaar) kregen ieder UKP 10.000, (ongeveer 16.000 euro) schadevergoeding, plus UKP 25.000 (ongeveer 40.000 euro) voor de kosten.

Uit: Meuwese, S. (2002). Jeugdzorg in het perspectief van internationale rechtsnormen. In: *JV*, jaargang 28 nr. 9. p. 62-70.

## **Cursus kinderrechten in de jeugdzorg**

Defence for Children International heeft een cursus ontwikkeld over de rechten van het kind in de jeugdzorg. De cursus is gebaseerd op het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK). In het Verdrag zijn normen opgenomen die als handvat kunnen dienen voor professionals in de jeugdzorg. Zo is het belang van het kind als eerste overweging één van de kernbepalingen. De kunst is om de Verdragsnormen toe te passen in de dagelijkse praktijk van de jeugdzorg. Dat is een belangrijk doel van deze cursus: het verbinden van de Verdragsbepalingen met de praktijk van de jeugdzorg. De deelnemers krijgen tevens inzicht in de achtergrond en inhoud van het Verdrag.

De cursus bestaat uit verschillende onderdelen. In overleg met de opdrachtgever kan een programma op maat worden samengesteld, bestaande uit minimaal twee dagdelen. Een en ander kan uitgebreid worden tot vier dagdelen. Er wordt bij voorkeur op basis van praktijkervaringen van de deelnemers gewerkt.

De doelgroep bestaat uit professionals werkzaam bij Bureau Jeugdzorg, het Advies- en Meldpunt Kindermishandeling, de Raad voor de Kinderbescherming, Steunpunten Huiselijk Geweld en GGz-jeugd. De cursus kan ook als PAO-opleiding worden aangeboden aan afgestudeerde HBO-studenten Pedagogiek, Sociaal Juridische Dienstverlening, Sociaal Pedagogische Hulpverlening.

De cursus wordt gegeven door ervaren trainers. Zij zijn deskundig op het terrein van kinderrechten en de praktijk van de jeugdzorg en zijn in staat in te spelen op de wensen van de klant, zodat een optimaal resultaat kan worden bereikt. In overleg met de trainers kan gesproken worden over een vervolgtraject en/of over de verdere implementatie van het Verdrag binnen de eigen organisatie.

Voor inlichtingen over de cursus en de prijs neemt u contact op met DCI: Mirjam Blaak, telefoon 020 4203771 of e-mail: [m.blaak@defenceforchildren.nl](mailto:m.blaak@defenceforchildren.nl)



**Het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind heeft niet alleen iets te zeggen over de toegang tot jeugdzorg (voor wie geldt het recht op jeugdzorg?), maar ook over hoe het er binnen de jeugdzorg aan toe zou moeten gaan. Er zijn verschillende artikelen in het Verdrag die daarover een opdracht formuleren.**

## De waardigheid van het kind voorop

# Kinderrechten als klimaat-beheersers in de jeugdzorg

*Stan Meuwese*

Hoe wordt jeugdzorg toegepast? Wat zijn de inhoudelijke criteria die moeten gelden bij de toepassing van het recht op jeugdzorg? Het kinderrechtenverdrag heeft ook een inhoudelijke boodschap voor het beleid en het werkveld. Een verdrag kan vanzelfsprekend geen therapieën en methoden voorschrijven, maar wel algemene criteria geven die betrekking hebben op het systeem en de kwaliteit van voorzieningen.

### 1. De kwaliteit van de jeugdzorg

De Nederlandse discussie over de kwaliteit van de jeugdzorg staat nog in de kinderschoenen. Medewerkers in de jeugdzorg dienen gekwalificeerd te zijn. Dat valt af te leiden uit artikel 3 lid 3 IVRK. Daarin staat dat de overheid er voor moet zorgen dat instellingen, diensten en voorzieningen die verantwoordelijk zijn voor de zorg en bescherming van kinderen voldoen aan de door de bevoegde autoriteiten vastgestelde normen voor het 'aantal personeelsleden en hun geschiktheid'. De overheid dient dus de kwantiteit en de kwaliteit van de staf van iedere instelling voor kinderen te garanderen.

De kwaliteit van het Bureau Jeugdzorg wordt geregeld in artikel 13 tot en met 17 van de Wet op de Jeugdzorg (Wjz). De kwaliteit van het werk zit voor het overgrote deel in opleidingseisen van medewerkers en in procedurele voorschriften, in het bijzonder over verslaglegging van activiteiten. De kwaliteitseisen voor zorgaanbieders worden vermeld in artikel 24 Wjz. Het centrale instrument daarbij is het hulpverleningsplan: in dit plan wordt het indicatiebesluit dat de grondslag vormt van de jeugdzorg nader uitgewerkt. Er wordt voor uitwerking verwezen naar het Uitvoeringsbesluit Wet op de Jeugdzorg. Meer gedetailleerde bijzonderheden kunnen geregeld worden in ministeriële regelingen. Deze regelingen zijn nog niet verschenen.

De kwaliteit in de jeugdzorg wordt voornamelijk beschreven in termen van opleiding en procedures. Het ontbreekt aan inhoudelijke eisen. Dit hangt mede samen met de beperkte professionele invulling van jeugdzorg. Het is ook opvallend dat er geen tuchtrecht op de jeugdzorg van toepassing is. Tuchtrecht geeft een mogelijkheid om gedragingen en activiteiten in een individueel geval door vakgenoten inhoudelijk te toetsen.

### 2. De waardigheid van het kind

Naast het belang van het kind wordt op verschillende plaatsen in het IVRK gewezen op het respecteren van de waardigheid van het kind. Op twee manieren wordt het begrip 'waardigheid' geïntroduceerd. Allereerst staat het begrip op verschillende plaatsen in de preambule, waar de (niet-bindende) algemene uitgangspunten van het kinderrechtenverdrag gepresenteerd worden. In de preambule wordt tevens de positie van het kinderrechtenverdrag temidden van andere mensenrechtendocumenten aangegeven. Belangrijker is dat het begrip 'waardigheid' wordt genoemd wanneer het gaat om kinderen in kwetsbare en afhankelijke posities: kinderen met een handicap (artikel 23 IVRK), leerlingen van scholen (artikel 28 lid 2 IVRK), kinderen in contact met politie en justitie (artikel 37 IVRK en artikel 40 IVRK). Voor de jeugdzorg is met name artikel 39 IVRK van belang. Samen met artikel 3 lid 2 IVRK geeft dit artikel een basis voor jeugdzorg. In artikel 39 IVRK wordt de jeugdzorg de opdracht gegeven haar werk te doen 'in een omgeving die bevorderlijk is voor de gezondheid, het zelfrespect en de waardigheid van het kind'. Op welke wijze wordt deze eis eigenlijk gerealiseerd in de Nederlandse jeugdzorg? Er is in alles wat er over de jeugdzorg geschreven (nog) geen aandacht geweest voor het erkennen, garanderen en bevorderen van de waardigheid van het kind.

#### Artikel 39 Bijzondere zorg aan slachtoffers

De Staten die partij zijn, nemen alle passende maatregelen ter bevordering van het lichamelijk en geestelijk herstel en de herintegratie in de maatschappij van een kind dat het slachtoffer is van: welke vorm ook van verwaarlozing, exploitatie of misbruik; foltering of welke andere vorm ook van wrede, onmenselijke of ontorende behandeling of bestraffing; of gewapende conflicten. Dit herstel en deze herintegratie vinden plaats in een omgeving die bevorderlijk is voor de gezondheid, het zelfrespect en de waardigheid van het kind.

De eerste associatie die men krijgt bij het begrip 'waardigheid' is die van een 'hoogwaardigheidsbekleder'. Dat is de autoriteit, de dignitaris die versierd met zijn symbolen mag rekenen op het respect van de burgers: de professor in toga, de rechter in toga, de generaal in gala-uniform. Van Dale vertaalt waardigheid onder meer met 'respect verdienen of opwekken'. Vervolgens verwijst Van Dale naar magistraten als waardigheidsbekleders. Zo'n 'waardigheidsbekleder' lijkt nauwelijks te vergelijken met een kind in problemen: gekwetst en kwetsbaar. Maar een kind in problemen heeft waardigheid: de jeugdige delinquent in een gesloten instelling, een gehandicapt kind in een rolstoel, een spijbelaar in het onderwijs en een minderjarige op de drempel van de jeugdzorg.

'Waardigheid' is een begrip dat in de mensenrechtendiscussie frequent gebruikt wordt. Het wordt vermeld in de Universele Verklaring voor de Rechten van de Mens uit 1948.

'Waardigheid' vanuit mensenrechtelijk perspectief heeft vooral de betekenis van gelijkwaardigheid, de principiële gelijkwaardigheid van alle mensen, in welke positie dan ook. De juridische gelijkwaardigheid raakt aan gelijkwaardigheid als moreel concept en als cultureel criterium.

In de jeugdzorg is er een ongelijke positie van hulpverlener en cliënt. Deze ongelijke positie mag de gelijkwaardigheid niet in de weg staan. Hulpverleners wordt wel gedefinieerd als 'het vergroten van de gedragsopties van de cliënt'. Hulpverleners staat dan tegenover macht dat 'het beperken van de gedragsopties' inhoudt. Iedere hulpverlener - en dus ook iedere jeugdzorger - moet zich steeds de vraag stellen: heb ik bijgedragen aan het verminderen van de beperkingen waarmee een cliënt in het leven te maken heeft? Of anders gezegd: heb ik bijgedragen aan het herstel van de waardigheid? Waardigheid van de minderjarige cliënt moet terug te vinden zijn in de *mission statements* van jeugdzorginstellingen, in de werkcultuur van deze organisaties en tussen de oren van de jeugdzorgers. Waardigheid als leidraad leidt tot nauwkeurigheid en zorgvuldigheid met afspraken en toezeggingen.

Agressie, ADHD, mishandeling, seksueel misbruik, opgefokt gedrag, liefdeloosheid, egocentrisme, het zijn allemaal onaardige, onbegrijpelijke, soms onaantoonbare kanten van kinderen, jongeren of hun ouders. In hun kwetsbare en gekwetste omstandigheden laten cliënten niet altijd hun eigen waardigheid zien. Hulpverlening zorgt voor het herstel van deze waardigheid.

### 3. Het belang van het kind als toetscriterium

Bij alle beslissingen staat het belang van het kind voorop. Zo kan artikel 3 lid 1 IVRK kort worden samengevat. Het is de kernbepaling van het IVRK. Deze bepaling is door de Verdragsopsteller heel direct geformuleerd. Het Verdrag richt zich in deze passage rechtstreeks tot alle wetgevende en rechtspreekende autoriteiten. Ook richt het Verdrag zich tot 'openbare of particuliere instellingen voor maatschappelijk welzijn'. Dit staat letterlijk in het Verdrag. Iedere jeugdzorginstelling (verwijzer of aanbieder) kan er trots op zijn direct erkend te worden door het Kinderrechtenverdrag.

Het begrip 'belang van het kind' kan niet alleen door juristen worden ingevuld, maar het is ook een boodschap voor psychologen en pedagogen. Er is een invulling van 'het belang van het kind' gegeven door Margrite Kalverboer en Elianne Zijlstra<sup>1</sup>, die voortborduurden op eerder werk van de psychologen Heiner en Bartels<sup>2</sup>. Zo'n lijstje met een aantal ijkpunten (zie kader) heeft het karakter van een checklist voor iedereen die verantwoorde-

### Artikel 3 Het belang van het kind

1. Bij alle maatregelen betreffende kinderen, ongeacht of deze worden genomen door openbare of particuliere instellingen voor maatschappelijk welzijn of door rechterlijke instanties, bestuurlijke autoriteiten of wetgevende lichamen, vormen de belangen van het kind de eerste overweging.
2. De Staten die partij zijn, verbinden zich ertoe het kind te verzekeren van de bescherming en de zorg die nodig zijn voor zijn of haar welzijn, rekening houdend met de rechten en plichten van zijn of haar ouders, wettige voogden of anderen die wettelijk verantwoordelijk voor het kind zijn, en nemen hiertoe alle passende wettelijke en bestuurlijke maatregelen.
3. De Staten die partij zijn, waarborgen dat de instellingen, diensten en voorzieningen die verantwoordelijk zijn voor de zorg voor of de bescherming van kinderen voldoen aan de door de bevoegde autoriteiten vastgestelde normen, met name ten aanzien van de veiligheid, de gezondheid, het aantal personeelsleden en hun geschiktheid, alsmede bevoegd toezicht.

lijk is voor beslissingen die de positie van kinderen betreffen. Het criterium 'het belang van kind' moet alle lagen van de organisatie van de jeugdzorg beïnvloeden en bepalen: op beleidsniveau en op uitvoeringsniveau.

### Conclusie

De inhoudelijke boodschap die het Kinderrechtenverdrag formuleert voor de jeugdzorg is drieledig:

- handel professioneel;
- behandel de cliënt in zijn menselijke waardigheid; en
- zet het belang van het kind voorop.

### Belang van het kind en voorwaarden voor ontwikkeling

(Kalverboer en Zijlstra, 2006)

#### Fysiek welzijn

1. Adequate verzorging
2. Een veilige fysieke directe omgeving

#### Opvoeding

3. Affectief klimaat
4. Een ondersteunende flexibele opvoedingsstructuur
5. Adequaat voorbeeldgedrag ouder
6. Interesse

#### Gezin: toekomst en verleden

7. Continuïteit in opvoeding en verzorging, toekomstperspectief

#### Samenleving: actuele situatie

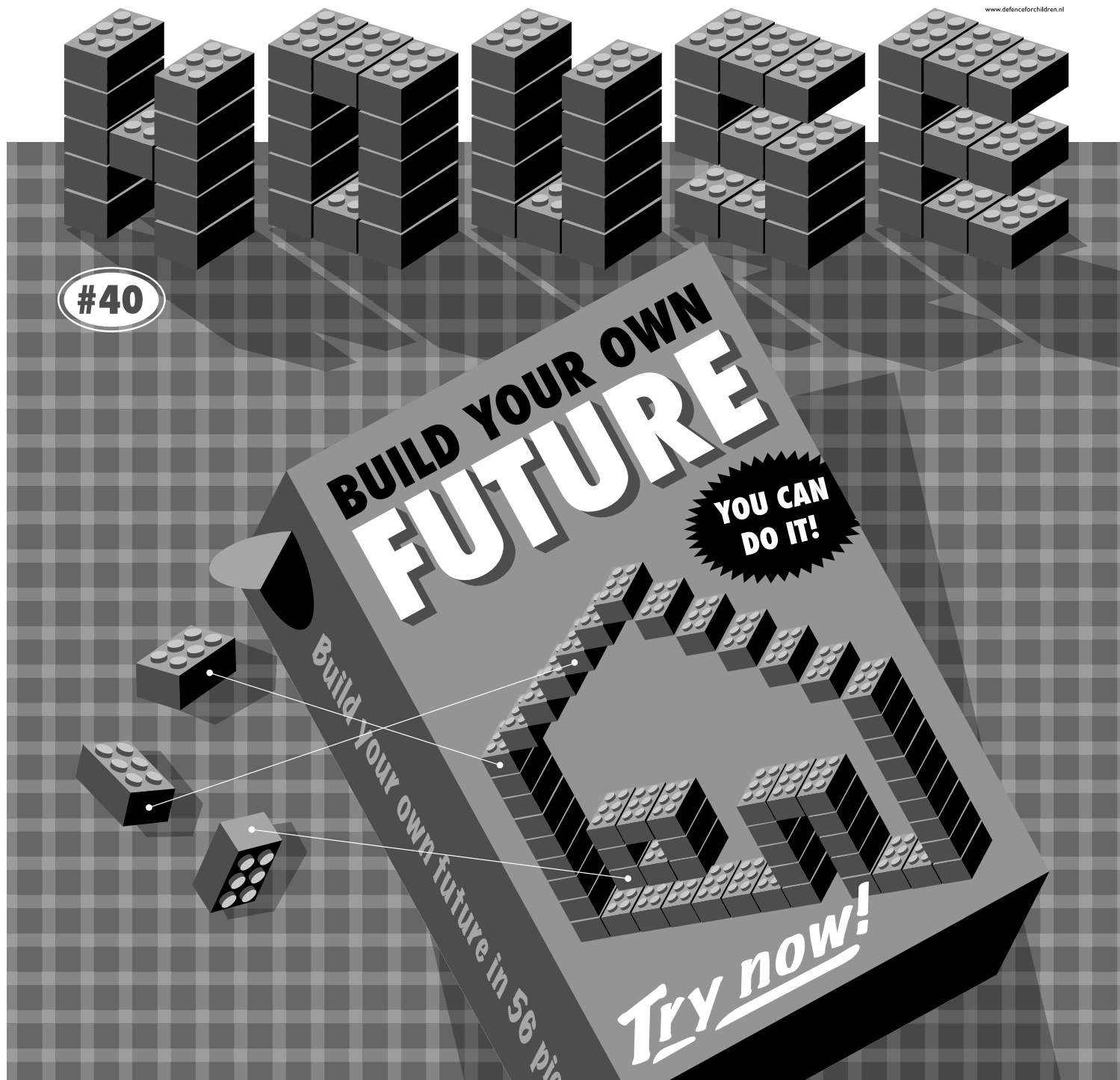
8. Een veilige fysieke bredere omgeving
9. Respect
10. Sociaal netwerk
11. Educatie
12. Omgang met leeftijdgenoten
13. Adequaat voorbeeldgedrag samenleving

#### Samenleving: toekomst en verleden

14. Stabiliteit in levensomstandigheden, toekomstperspectief

### Noten

1. Kalverboer, M.E. & Zijlstra, A.E. (2006). *Het belang van het kind in het Nederlands recht. Voorwaarden voor ontwikkeling vanuit een pedagogisch perspectief*. Amsterdam: SWP.
2. Heiner, J. & Bartels, A.A.J. (1989). Jeugdstrafrecht en het belang van het kind: het belang van het kind nader omschreven. In: *FJR*, nr. 3, maart 1989, p. 59-67.



In dit nummer o.a.

## Loverboys

Kunstenaar Marthijn de Groot leert anderen zich creatief te uiten

**Foyer Den Haag: begeleid zelfstandig wonen**

**Jonge politici over de toekomst van Nederland**



**Dr. Martin**  
**House-arts**  
 spreekuur: 0.00-24.00 u

Beste House,

Ik had een paar vraagjes. Ik heb gelezen in jullie blad over de rechten die er zijn voor een Rijksinrichting voor jongeren. Maar volgens mij voldoet Eikenstein niet aan die eisen. Er is hier geen jongerenraad. Ik ben hoofd van onze sector in de "voedsel commissie" van groep 1, 2, 3 en voor 4, 5, 6 is er iemand en voor de meisjes groepen 7,8,9,10 is er iemand. Maar dat heb ik zelf voorgesteld omdat het eten zo slecht is en er honderden klachtencommissie. Maar daar doen ze verder niets aan (aan het voedsel). Ik zit al 2 jaar hier in Eikenstein. Ik zit al 2 jaar hier in Eikenstein. Ik zit al 2 jaar hier in Eikenstein.

ook eens toezicht op houden. Ik weet van een inrichting waar ze het eten een tijdje iedere dag door erkend voedselbureau hebben laten controleren. Wat lekker is en wat vies is: smaken verschillen. Maar wat goed eten is en wat slecht eten, daar kunnen we het wel over hebben. Koud is niet warm, ongaar is niet genoeg gekookt, zand is niet gewassen en meer van dat soort dingen.

Het is heel leuk om te horen dat jij de House zo graag leest: we zijn vereerd!. Wij zouden wel eens dan wel meer medewerking willen geven. Die moeten ook...

# OpenHouse 18

HOUSE redactie liggen nog brieven voor de volgende mensen. Willen jullie a.j.b je nieuwe adres aan ons geven? HOUSE 36: H36A Patrick. HOUSE 37: H37J Danitsja. HOUSE 38: H38 A Tina. H38 W Romy en H38 D Jonny, H38 L Nikita. H38 M Destiny. H38 R Jowi

H40E  
 Fawaka boys. Ik ben Sylvana en ik ben 17 jaar. Ik represent Almelo. Ik zit nu alweer 6 maanden te branden in de Hunnerberg. Ik zoek een lieve moole boy om mee te schrijven. Maakt niet uit welke afkomst. ben zelf half Kamper. halt zegge: Hums. 2Pac. Reggae.

H40I  
 Fawaka mattie's, boys. Wij zijn twee melden van 17 en 15. We zitten sinds twee maanden in Eikenstein. We zoeken schrijftcontact met lekkere buitenlanders van de leeftijd 17 jaar en ouder. We zijn zelf Suri/Anti en Afrikaans. Een brief is 100% antwoord. Foto is zeer welkom.



## IN 2007 BESTAAT HOUSE TIEN JAAR.!

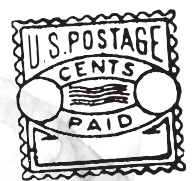
Reden om u kennis te laten maken met het blad HOUSE. Al tien jaar probeert HOUSE jongeren in tehuizen en jeugdgevangnissen in hun situatie te bemoedigen en te voorzien van educatieve informatie die hen helpt sterker in hun schoenen te staan. HOUSE is een initiatief van Defence for Children international. Het blad verschijnt vier keer per jaar, heeft een oplage van 6.000 exemplaren per jaar en wordt gefinancierd door het ministerie van VWS en Justitie.

ALS U EEN ABONNEMENT OP HOUSE WILT GA DAN NAAR [WWW.DEFENCEFORCHILDREN.NL](http://WWW.DEFENCEFORCHILDREN.NL)  
 (jongeren gratis, volwassenen 17 euro per jaar)



### Vragen die in House behandeld worden:

- Wat vinden jongeren een goede groepsleider?
- Hoe is het leven na een tehuis?
- Wat speelt er op de groep?
- Wat vinden jongeren de meest populaire instelling?
- Hoe overleven jongeren een thuisleven?
- OTS-geplaatst in een gesloten instelling, wenselijk of niet?
- Welke rechten hebben jongeren in jeugdinstellingen en worden die nageleefd?
- Hoe wordt er omgegaan met drugsgebruik?



Dag Programma

7.30	OP	
8.00	ONTbijt	
8.30	SCHOOL	
10.00	10.30	PAUZE
10.30		lucht en 11.00
11.00	SCHOOL	SPORT crea
12.15	wa	RM eten
12.45	lucht	ten
13.45 - 15.00	BLOK	WAF
15.00	PAUZE	
15.30	blok	INGEVILD door GROEPSLEID
17.00	ETEN	
17.15	kamer	TIJD



# Literatuur

- Berg, M.F.M. van den (2006). *Ingang om de hoek. De Wet op de jeugdzorg vanuit het perspectief van de (potentiële) cliënt belicht*. Nijmegen: Wolf Legal Publishers.
- Bruning, M.R. (2006). Jeugdzorg en kinderrechten in de 21e eeuw. In: Kinderrechtencollectief (2006). *Het eerste decennium van kinderrechten in Nederland. Tien essays over tien jaar Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind in Nederland 1995-2005*. Amsterdam: Kinderrechtencollectief.
- Bruning, M.R. (2005). Zorg voor kinderen en het IVRK. De verhouding tussen ouders, kinderen en overheid bij jeugdzorg en jeugdbescherming. In: *NJCM-Bulletin*, jaargang 30, nummer 6, oktober 2005, p. 735-749
- Kok, J. (2004). Het recht op jeugdzorg. In: *Tijdschrift voor Familie- en Jeugdrecht*, 2004, 100, afl. 10, p. 238.
- Meuwese, S. (2002a). Jeugdzorg als mensenrecht. In: *Ars Aequi* 51 (2002), nr. 1, p. 22-28.
- Meuwese, S. (2005). Drie stellingen over een falende jeugdzorg. Red de kinderen, red de jeugdzorg. In: *Nederlands Tijdschrift voor Jeugdzorg*, nummer 2, 2005, p. 94-95.
- Meuwese, S., Blaak, M. & Kaandorp, M. (2005). *Handboek Internationaal Jeugdrecht. Een toelichting voor rechtspraak en jeugdbeleid op het Verdrag inzake de Rechten van het Kind en andere regelgeving over de rechtspositie van minderjarigen*. Nijmegen: Ars Aequi Libri.
- Werkgroep Wetgeving (2006). *Kinderen eerst*. Advies van de Werkgroep Wetgeving voor de aanpassing van de kindbeschermingswetgeving. In opdracht van het ministerie van Justitie in het kader van het beleidsprogramma Beter Beschermd. Utrecht, augustus 2006.

## Quality 4 Children

# Europese kwaliteitsstandaarden voor kinderen in de jeugdzorg

In de jeugdzorg wordt nog steeds te weinig geluisterd naar de kinderen en jongeren zelf. Ook worden ze onvoldoende betrokken bij de besluitvorming. Het is bijvoorbeeld meer uitzondering dan regel dat een kind bij uithuisplaatsing zelf betrokken wordt bij de keuze voor een plaatsing bij andere familieleden, in een pleeggezin of in een internaat. Als het aan de kinderen en jongeren ligt, moet dit snel veranderen. Kinderen en jongeren in de zorg willen serieus genomen worden.

Uit onderzoek in Nederland en het buitenland blijkt dat de effectiviteit van zorg en de tevredenheid van cliënten in de jeugdzorg in grote mate afhangt van de relatie die cliënten hebben met de zorgverlener (groepsleider, pleegouder) of hulpverlener. Kinderen en jongeren in de jeugdzorg benadrukken in interviews aspecten die met bejegening te maken hebben. Een hulp- of zorgverlener moet volgens hen aan de volgende aspecten voldoen: naar hen luisteren, hen serieus nemen, een geïnteresseerde en betrokken houding hebben, een positieve instelling hebben, naar hun mening vragen, niet bevooroordeeld zijn, betrouwbaar zijn, niet dwingen, tijd hebben, een actieve houding hebben en zo gewoon mogelijk doen.

In het Europese project Quality4Children (Q4C) worden basiskwaliteitsstandaarden ontwikkeld vanuit het perspectief van kinderen en jongeren die wonen in tehuizen en pleeggezinnen. De basisstandaarden geven richtlijnen voor pleegzorg en residentiële zorg die aansluiten bij de belevingswereld van kinderen, jongeren en hun ouders. In de basisstandaarden staat de wijze van omgang door hulpverleners met kinderen, jongeren en ouders of verzorgers centraal.

Aan de totstandkoming van de standaarden werken 32 Europese landen mee. Dit gebeurt in dialoog met de gebruikers van de zorgvoorzieningen: de kinderen, hun begeleiders, pleegouders,

biologische ouders en familieleden. Het Nederlandse Comité Q4C leverde gegevens (op basis van bestaand onderzoeksmateriaal van Stichting Alexander en WESP) voor de vorming van de standaarden inzake de 'nazorg', één van de vier hoofdthema's. Het Nederlands Comité Q4C wil graag in Nederland nog nader (participatief) onderzoek doen naar wat cliënten vinden van de drie andere hoofdthema's: de verwijzing, het besluitvormingsproces en de zorgverlening (tijdens de plaatsing).

De komende jaren zullen de Q4C-standaarden in de Europese landen worden ingevoerd, waaronder ook in Nederland. In Nederland wordt met de invoering van de Q4C-standaarden ook aansluiting gezocht bij bestaande kwaliteitsnormen voor de jeugdzorg, zoals het Harmonisatie Kwaliteitsbeoordeling in de Zorgsector (HKZ) model.

De Q4C-standaarden moeten gaan zorgen voor een Europese basis waaraan de pleegzorg en de residentiële zorg op het gebied van omgang en bejegening minimaal moet voldoen. De Q4C-standaarden kunnen gezien worden als een uitwerking van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK) en als een instrument voor implementatie van dit Verdrag in de jeugdzorg. Bij alle Q4C-standaarden komt een verwijzing naar artikelen uit het IVRK.

Q4C is een gezamenlijk project van de organisaties

- SOS-kd (*SOS-Kinderdorpen international*)
- IFCO (*International Foster Care Organisation*)en
- FICE (*Fédération Internationale des Communautés Educatives*).

Voor meer informatie kunt u de website bezoeken: [www.quality4children.info](http://www.quality4children.info) of contact opnemen met de coördinator van het Nederlandse Comité Q4C: Janny Holwerda, e-mailadres: [jholwerda@solcon.nl](mailto:jholwerda@solcon.nl)

# JEUGDZORG

## 1. vrij van discriminatie

## 2. met inspraak

## 3. met kwaliteit

## 4. met voldoende middelen

### 1. Een jeugdzorg vrij van discriminatie

- ♦ Een jeugdzorg die toegang biedt tot alle hulp en voorzieningen aan alle kinderen zonder uitzondering (artikel 2).

### 2. Een jeugdzorg met inspraak

- ♦ Een jeugdzorg die er voor zorgt dat het kind altijd zijn eigen visie kan geven in alle zaken die het aangaan (artikel 12).

### 3. Een jeugdzorg met kwaliteit

- ♦ Een jeugdzorg die het belang van het kind vooropstelt (artikel 3 lid 1).
- ♦ Een jeugdzorg die adequate bescherming en zorg biedt (artikel 3 lid 2, artikel 19).
- ♦ Een jeugdzorg die de mogelijkheden tot de ontwikkeling van het kind waarborgt (artikel 6 lid 2).
- ♦ Een jeugdzorg die rekening houdt met het recht op contact tussen het kind en beide ouders (artikel 9).
- ♦ Een jeugdzorg die rekening houdt met de etnische, culturele en religieuze achtergrond van het kind en zijn ouders (artikel 3, artikel 20 lid 3).
- ♦ Een jeugdzorg die rekening houdt met continuïteit in het opvoedings-

perspectief van het kind (artikel 20 lid 3).

- ♦ Een jeugdzorg die het kind behandelt met menselijkheid en met eerbied voor zijn waardigheid, zodat rekening wordt gehouden met de behoeften van een persoon van zijn leeftijd (artikel 37 sub c).
- ♦ Een jeugdzorg die zorgt voor herintegratie in de maatschappij van slachtoffers van verwaarlozing, exploitatie of misbruik (artikel 39).
- ♦ Een jeugdzorg met voldoende en gekwalificeerd personeel (artikel 3 lid 3).
- ♦ Een jeugdzorg met toezicht (artikel 3 lid 3 en artikel 25 bij uithuisplaatsing).

### 4. Een jeugdzorg met voldoende middelen

- ♦ Een jeugdzorg die de bescherming en de zorg die nodig zijn voor het welzijn van het kind altijd kan bieden (artikel 3 lid 2).
- ♦ Een jeugdzorg met voldoende financiële middelen om een goed jeugdzorgsysteem op te zetten en te onderhouden (artikel 4).
- ♦ Een jeugdzorg waar alle kinderen die jeugdzorg nodig hebben, gebruik van kunnen maken op het moment dat zij die nodig hebben (artikel 4).
- ♦ Een jeugdzorg met voldoende voorzieningen ter ondersteuning van ouders en kinderen (artikel 18).

## Jeugdzorg volgens de normen van het kinderrechtenverdrag

### Het kinderrechtenverdrag van de Verenigde Naties

Het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK) is in 1989 aangenomen door de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties. Bijna alle landen ter wereld hebben het Verdrag binnen enkele jaren ondertekend en het door regering of het parlement laten goedkeuren; een absoluut record op het terrein van mensenrechten. Er is een Comité inzake de Rechten van het Kind in Genève waaraan de regeringen rapporteren over de implementatie van het Verdrag in hun land.

Het IVRK is sinds 1995 in Nederland van kracht. Het Verdrag geeft de rechten van het kind mondiaal een juridische basis en legt de Staten die partij zijn bij het Verdrag de plicht op om de rechten van kinderen in eigen land wettelijk en beleidsmatig vast te leggen. Het Verdrag biedt tevens de mogelijkheid van gerichte actie tegen de schendingen van die rechten en legt een basis voor het bevorderen van hulp en bijstand aan kinderen die dat hard nodig hebben. Voor meer informatie: [www.kinderrechten.nl](http://www.kinderrechten.nl) of [www.ohchr.org](http://www.ohchr.org)

Dit is een uitgave van  
Defence for Children  
International

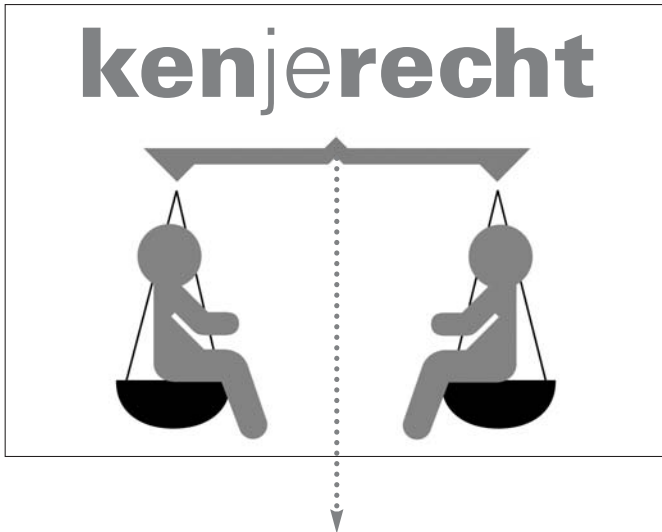
Bezoekadres:  
Cruquiusweg 68-70  
1070 AH Amsterdam

Postadres:  
Postbus 75297  
1070 AG Amsterdam

Telefoon: 020-4203771  
Fax: 020-4203832  
[www.defenceforchildren.nl](http://www.defenceforchildren.nl)

© Defence for Children  
International Nederland





## STOP-reactie voor 12-minners

Willem is een vrolijke jongen van elf jaar en heeft veel vrienden. Vorige week was hij samen met een groepje aan het voetballen op een pleintje in de buurt. Het was een leuk partijtje totdat twee grote jongens uit de groep zich begonnen te vervelen. Ze hadden trek, maar geen geld bij zich. Ze kwamen op het idee om naar de supermarkt te gaan en daar wat te stelen. Willem wilde daar eigenlijk niet aan mee doen, maar omdat al zijn vrienden mee deden besloot hij toch mee te gaan. Zo stopten ze in de supermarkt hun zakken vol met lekkere dingen: chips en koekjes. Ze konden zo de winkel uitlopen, niemand die wat zei. Buiten gekomen liepen ze recht in de armen van twee agenten.

De jongens werden meegenomen naar het politiebureau, waar ze later werden opgehaald door hun ouders. De agent vertelde aan Willems ouders over het soort straf dat Willem zal krijgen, de STOP-reactie. Willem snapte er niets van. Hij heeft laatst gehoord dat de politie je niet mag straffen als je nog geen twaalf bent. De agent legde uit dat het niet echt een straf is maar een soort cursus en dat zijn ouders ermee hebben ingestemd.

Willem snapte het nog steeds niet en belde thuis gelijk met de Kinder- en Jongerenrechtswinkel. Hij kreeg een medewerker van de Kinder- en Jongerenrechtswinkel aan de lijn en vertelde wat er precies gebeurd was. "Ik ben nog maar elf jaar. De politie mag mij toch helemaal niet straffen? En wat is die STOP-reactie eigenlijk?" vroeg Willem. De medewerker vertelde: "In de wet staat dat kinderen die nog geen twaalf jaar zijn niet gestraft kunnen worden door de politie of de rechter. Wel kan de politie aan jouw ouders vragen of zij het goed vinden dat hun kind de STOP-reactie krijgt. De STOP-reactie is er speciaal voor kinderen die jonger zijn dan twaalf jaar. De politie kan in bepaalde gevallen aan ouders van kinderen onder de twaalf jaar, die strafbare feiten plegen, een handreiking doen 'ter ondersteuning van hun opvoedende taken'. Het is dus ook ter ondersteuning van jouw ouders. Jouw ouders moeten in ieder geval instemmen met de STOP-reactie. De STOP-reactie is bedoeld om kinderen te leren dat het fout is wat ze hebben gedaan, bijvoorbeeld omdat ze iets in de fik hebben gestoken of, zoals in jouw geval, iets gestolen hebben. De STOP-reactie bestaat uit een korte opdracht van maximaal tien uur. Zo'n opdracht kan zijn: een opstel schrijven, een groepsopdracht doen of excuses aanbieden. Binnenkort zal jij samen met je ouders een gesprek hebben met de mensen van de STOP-reactie. In dat gesprek zal jij te horen krijgen wat jij precies moet doen".

Willem begrijpt nu wat de STOP-reactie is. Hij is blij dat hij de Kinder- en Jongerenrechtswinkel heeft gebeld, omdat hij een antwoord op zijn vragen heeft. De volgende keer zal hij waarschijnlijk niet meer zo snel meedoen met de groep als ze dingen gaan doen die niet mogen.

### Kinder- en jongerenrechtswinkels

In december 2006 zijn er zeven Kinder- en Jongerenrechtswinkels in Nederland.

Amsterdam	020 6260067	<a href="http://www.kinderrechtswinkelamsterdam.nl">www.kinderrechtswinkelamsterdam.nl</a>
Den Haag	070 3466325	<a href="http://www.kinderrechtswinkeldenhaag.nl">www.kinderrechtswinkeldenhaag.nl</a>
Rotterdam	010 4120208	<a href="http://www.kjrwrotterdam.nl">www.kjrwrotterdam.nl</a>
Noord-Nederland	050 3125040	<a href="http://www.kjrw-noord.nl">www.kjrw-noord.nl</a>
Leiden	071 5130530	<a href="http://www.kinderrechtswinkelleiden.nl">www.kinderrechtswinkelleiden.nl</a>
Maastricht	043 3259757	<a href="http://www.kjrw-maastricht.nl">www.kjrw-maastricht.nl</a>
Nijmegen	024 3601733	<a href="http://www.kinderrechtswinkelnijmegen.nl">www.kinderrechtswinkelnijmegen.nl</a>

[www.kinderrechtswinkel.nl](http://www.kinderrechtswinkel.nl)

Veel kinderen met een handicap in Ghana krijgen niet de bijzondere zorg die ze nodig hebben. Er valt nog veel werk te verrichten om de rechten van kinderen met een handicap te verwezenlijken. José Hermans, medewerker van de Raad voor de Kinderbescherming, zette zich daar drie maanden lang samen met lokale organisaties voor in.

## Recht op bijzondere zorg

# Kinderen met een handicap in Ghana

José Hermans

Werken en wonen in een ontwikkelingsland is voor een Nederlandse een heftige en leerzame ervaring. Voor mij was het een confrontatie met een compleet andere wereld. Een aantal jaren geleden besloot ik om mijn vrije dagen op te sparen om een lang gekoesterde wens te doen uitkomen: werken in een ontwikkelingsland. Ik had drie maanden bij elkaar gespaard toen zich de gelegenheid voordeed om te gaan werken in Koforidua, in het zuidoosten van Ghana. Met 'maar' drie maanden was ik blij dat ik vanuit *Voluntary Service Overseas* (VSO) als organisatieadviseur aan de slag kon in een *disability*-programma. Een vriendin van mij had de zes maanden hiervoor daar gewerkt en ik was dus goed op de hoogte. Ik ging werken bij het *National Bureau for Students with Disabilities* (NBSD). Deze non-gouvernementele organisatie (NGO) bestaat in de kern uit drie mannen, die al jaren proberen de organisatie levensvatbaar te maken en te houden. Zij houden zich bezig met het bedenken van projecten, het indienen van aanvragen bij fondsen en met de uitvoering van deze projecten. Daarnaast kunnen mensen met een handicap bij de organisatie terecht voor ondersteuning en hulp.

Van VSO kreeg ik de opdracht een koepelorganisatie op te zetten van alle kleine organisaties die

werken voor en met mensen met een handicap. Al deze kleine organisaties proberen geld te vinden om hun belangen te behartigen en kleine projecten te starten. De organisaties werkten langs elkaar heen en er was veel onderling wantrouwen en helaas ook corruptie. Bijna alle energie gaat zitten in het vinden van geld en het blijft meestal bij kleine projecten. Het idee was dat een koepelorganisatie de krachten van al die kleine organisaties kon bundelen. Gezamenlijk zouden de organisaties beter de belangen van kinderen met een handicap kunnen verdedigen en meer pressie kunnen uitoefenen. Dat bleek ook. Het is me gelukt om alle organisaties onder te brengen in een koepel: het *Eastern Disability Network* (EDIN). EDIN heeft inmiddels geld van de gemeente en van de nationale overheid gekregen, geld dat voorheen niet ter beschikking werd gesteld van kleine organisaties.

De Ghanese regering heeft in mei van dit jaar de *Disability Bill* aangenomen, waarin de rechten van mensen met een handicap en de plichten van de overheid uitgewerkt staan. De belangenorganisaties kunnen nu met vereende krachten en de wet achter zich aan de slag om druk uit te oefenen voor verbetering van de situatie. Maar een wet alleen is niet genoeg in een land als Ghana.

### Kinderen met een lichamelijke handicap

Het leven van mensen met een handicap in Ghana is niet gemakkelijk. Er zijn voor hen nauwelijks toegankelijke gebouwen en de straten zijn zelfs voor een niet-gehandicapte een uitdaging. Een aantal mensen met een handicap heeft een ambacht geleerd. Op een houten plankje of bankje maken ze lange dagen zonder al de hulpmiddelen of operaties die ze in Nederland gehad zouden hebben. De meesten hebben echter geen opleiding gehad. Zij blijven afhankelijk van familie of zij zijn gedwongen te gaan bedelen.

#### Artikel 23 IVRK

Het recht van gehandicapte kinderen op bijzondere zorg, onderwijs en training, bedoeld om hen te helpen de grootst mogelijke zelfstandigheid te bereiken en een volwaardig en actief leven te leiden in de samenleving.

#### Artikel 28 IVRK

Het recht van het kind op onderwijs en de plicht van de Staat er voor te zorgen dat tenminste lager onderwijs gratis en verplicht is.

Ik kwam terecht bij een project waar ik mijn kennis en ervaring goed bleek te kunnen gebruiken, maar niet bij een kinderrechtproject zoals ik eigenlijk graag wilde. In het begin verbaasde het me dat ik geen kinderen met een handicap zag in het stadje. Voor de mensen met een lichamelijke handicap zijn er meerdere NGOs bezig, maar geen van hen richt zich op kinderen. Ik kon geen NGO vinden die zich speciaal op kinderen met een lichamelijke handicap richt. Wel viel het me op dat de doven en blinden apart georganiseerd zijn en ook apart onderwijs volgen. Dit heeft tot gevolg dat de belangen van kinderen vanuit het speciale onderwijs ook in de NGOs aandacht krijgen. Vooral bij de doven zag ik aanzienlijk meer opgeleide mensen en een beter functionerende NGO dan bij de andere groepen. Ook voor de verstandelijk gehandicapte kinderen werd een poging gedaan om onderwijs te organiseren. Hun docenten en ouders hebben korte tijd geleden de NGO

*Friends of the mentally disabled* opgericht. In Koforidua zijn de klassen wel groot; ongeveer dertig kinderen per groep. Ook hebben ze geen eigen klaslokalen.

Als kinderbeschermster in hart en nieren kon ik het niet laten om aandacht te vragen voor de kinderen met een handicap. Het leek me een verloren slag als we mensen pas gaan helpen als ze 25 jaar zijn. We moeten de kansen om mensen te helpen als ze nog kinderen zijn niet laten liggen. Ik heb geprobeerd het bewustzijn van de organisaties op dit onderwerp te vergroten. We konden aansluiten bij een initiatief in het

onderwijs om de onderwijzers extra vaardigheden bij te brengen om te werken met deze kinderen. Het opsporen van kinderen met een handicap die niet naar school gaan vergt een apart project. Voor kinderen met een lichamelijke handicap is de situatie moeilijker. Vaak hebben ze niet de benodigde middelen zoals krukken of een rolstoel om zich te kunnen verplaatsen en moeten ze al kruipend over straat. Zij kunnen geen grote afstanden lopen en zijn meer aangewezen op vervoer. Naast het ontbreken van aangepast vervoer, kunnen de kosten voor dit vervoer ook een belemmering zijn om op school te komen. En dan heb ik het alleen nog maar over de praktische en financiële belemmeringen. Vaak wordt een handicap gezien als een straf van God of als een straf voor iets dat de voorouders gedaan hebben. Er is dan ook geen

reden om hier iets aan te doen en vaak is de schaamte zo groot dat kinderen in een hoekje van de *compound*, voor iedereen verborgen, moeten zien te overleven. Ook als de kinderen wel naar school gaan is het de vraag of ze wel speciale aandacht krijgen. De onderwijzers zijn hier niet voor opgeleid en de salarissen zijn laag. Hierdoor wordt de motivatie om deze kinderen extra aandacht te geven niet vergroot.

Verhalen van gehandicapte volwassenen over hun jeugd zijn schrijnend. Ze zijn genegeerd, gepest, buitengesloten, met stenen bekogeld en door ouders verstoten. En dan zijn er nog de verhalen over mensen en organisaties die hen zogenaamd wilden helpen, maar het geld in eigen zak gestoken hebben. Het is begrijpelijk dat er veel achterdocht en wantrouwen is.

De situatie is in vergelijking met de tijd waarin de volwassenen opgroeiden wel iets verbeterd. Tegenwoordig worden kinderen met een handicap niet meer met stenen bekogeld. Ook zijn er voorbeelden van mensen met een handicap die hun eigen brood kunnen verdienen. Toch zijn er nog veel onzichtbare kinderen die niet de speciale zorg krijgen, waar ze volgens het kinderrechtverdrag recht op hebben.

### Werken voor kinderen met een handicap

Toen het bewustzijn er begon te komen, bleken er overal kinderen te zijn met problemen, van wie gedacht werd dat ze wel eens gehandicapt zouden kunnen zijn. Enthousiast werden ze naar me toe gebracht met de vraag of ik kon zeggen wat er aan de hand was en wat er zou moeten gebeuren. Zo werd er bijvoorbeeld een kindje dat slecht kon lopen naar me toegebracht. Zij bleek na een gebroken beentje geen revalidatie te hebben gehad. Ik kon soms alleen maar zeggen dat ik geen medicus ben en dat de kinderen een gedegen medisch onderzoek nodig hebben. Vooruitlopend op mogelijk onderzoek en hulp ben ik contact gaan zoeken met het Liliane Fonds (LF). Zij werken met *mediators* ter plaatse, die na een uitgebreid onderzoek een plan maken, waarin de eigen verantwoordelijkheid van de ouders gerespecteerd wordt en de kosten betaald worden. Tot mijn verbazing waren er al twee *mediators* van het LF bezig in Koforidua, zonder dat iemand van de organisaties dit wist. Alle organisaties vinden en onderbrengen in een koepelorganisatie was al moeilijk geweest, maar er bleek toch nog veel meer mogelijk.

In het Sint Joseph ziekenhuis van Koforidua is de directeur de *mediator* en hij delegeert het werk aan zijn maatschappelijk werker. In dit ziekenhuis kwamen vooral kinderen uit afgelegen gebieden, waardoor er nog weinig aanvragen van het LF gehonoreerd waren. Een vereiste van het LF is dat de *mediator* niet te ver van de kinderen af woont. Zij zaten dus met de mogelijkheden om te helpen, wij met de kinderen.



Foto: José Hermans

De kinderen die bij mij gebracht werden of die we 'onderweg' tegenkwamen konden we nu doorsturen naar het ziekenhuis voor een medisch onderzoek. De benodigde hulp kon nu bepaald worden en de kosten ondergebracht bij het LF. Omdat niet elke aanvraag gehonoreerd wordt of omdat het geld door de procedure van het LF pas komt na de behandeling, heeft de NGO nog wel geld nodig om echt te kunnen helpen.

#### **Nog een lange weg te gaan**

Het lijkt een succesverhaal, maar toch is het slechts een begin. Ik ben er maar drie maanden geweest en de volgende vrijwilligers zullen dit stevig op moeten pakken. De samenwerking tussen de *mediator* en de NGO is nog precair en kinderen krijgen nog niet echt de prioriteit. Er zijn zoveel problemen, dat kinderen snel weer naar de achtergrond verdwijnen. De samenwerking met de scho-

len is nog niet opgezet, maar is wel nodig om er voor te zorgen dat als kinderen met een handicap gevonden worden, zij naar school kunnen gaan en daar ook speciale zorg krijgen. Ook ouders moeten (soms) aandacht en ondersteuning krijgen om anders naar hun kinderen te leren kijken en hulp te krijgen bij de opvoeding. Het krijgen van onderwijs maakt voor deze kinderen op termijn vaak het verschil tussen bedelen of zelfstandigheid bereiken en een volwaardig en actief leven leiden in de samenleving. En daar hebben deze kinderen volgens het kinderechtenverdrag recht op. Daarom moeten kinderen bij alle hulp die gegeven wordt de prioriteit krijgen.

José Hermans werkt op het hoofdkantoor van de Raad voor de Kinderbescherming. Zij is daar verantwoordelijk voor 'leren en ontwikkelen' vanuit de P&O afdeling. Eerder was zij teamleider bij de Raad voor de Kinderbescherming. Zij werkt free-lance als trainer/adviseur en heeft in Litouwen in een kinderrechtenproject trainingen gegeven.

# KINDERRECHTENNIEUWS

#### **Kinderrechtencomité brengt General Comment uit over kinderen met een handicap**

Het Comité inzake de Rechten van het Kind vindt dat kinderen met een handicap tegen veel moeilijkheden en knelpunten oplopen als het gaat om de naleving van hun rechten. Het heeft daarom een nieuw *General Comment* (GC) uitgebracht over kinderen met een handicap. Het GC is bedoeld om Verdragspartijen te ondersteunen om de rechten van kinderen met een handicap zoals vastgelegd in het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK) te implementeren.

Voor kinderen met een handicap zijn artikel 2 (het non-discriminatiebeginsel) en artikel 23 (recht op bijzondere zorg voor kinderen met een handicap) de kernbepalingen in het IVRK. Deze twee artikelen maken als het ware de weg vrij voor implementatie van alle andere Verdragsbepalingen voor gehandicapte kinderen. Het Comité licht in het GC de kernbepalingen uit artikel 2 en artikel 23 toe en geeft aan op welke manier kinderen met een handicap uitdrukkelijk kunnen worden opgenomen in de algemene maatregelen voor de implementatie. Vervolgens wordt in het GC per groep artikelen aangegeven wat deze betekenen voor kinderen met een handicap en hoe deze artikelen voor deze bijzondere groep kinderen geïmplementeerd kunnen worden.

#### **Trainingshandleiding over bestrijding kinderhandel**

Op 13 december 2006 overhandigde ECPAT Nederland het eerste exemplaar van *Combating Trafficking in Children for sexual purposes: A Training Guide aan Göran Görzten*, het hoofd van de *Europol Crimes against Persons Unit* in het Europol Hoofdkwartier in Den Haag. Europol complimenteerde ECPAT met de kwaliteit van de handleiding die gericht is op politie, hulpverleners en maatschappelijk werkers die in hun dagelijkse werk met minderjarige slachtoffers van mensenhandel en seksuele uitbuiting te maken kunnen krijgen.

De training geeft volgens Europol inzicht in wat kinderhandel is, welke zorg minderjarige slachtoffers behoeven, hoe ze beschermd dienen te worden, hoe ze geïnterviewd moeten worden en hoe informatie verzameld moet worden om daders te kunnen pakken. In de training wordt gebruik gemaakt van concrete praktijkvoorbeelden en beeldende technieken. Daarnaast is deze training een middel voor politie en hulpverleners om elkaar te leren kennen, om samen met elkaar een casus op te lossen en zo de samenwerking met elkaar te verbeteren en een netwerk op te bouwen. Volgens Europol is er behoefte aan goede trainingen en de ECPAT-training is daar een voorbeeld van.

Voor meer informatie [www.ecpat.nl](http://www.ecpat.nl)

Kinderen hebben een mening en die moet op de best mogelijke manier gehoord worden. Zo staat het in het Kinderrechtenverdrag. Het Comité inzake de Rechten van het Kind wil dit recht promoten en versterken en komt daarom met aanbevelingen. *Defence for Children International* vraagt hierbij extra aandacht voor de kwetsbare positie van kinderen in asielprocedures.

## Participatie van kinderen in asielprocedures

# Goed horen is een kunst

Carla van Os

Op 15 september 2006 organiseerde het Comité inzake de Rechten van het Kind een themadag over het recht van kinderen gehoord te worden. Het Comité had de themadag langs de twee lijnen van de leden van artikel 12 IVRK georganiseerd: het recht op participatie en het recht om gehoord te worden in gerechtelijke procedures. De twee leden zijn onderling sterk verbonden. Het hoorrecht uit lid 2, artikel 12 IVRK zou immers geen betekenis hebben als aan de visie van het kind niet een passend belang wordt gehecht, zoals lid 1 van artikel 12 IVRK vereist.

In dit opzicht wordt ook wel onderscheid gemaakt tussen collectieve participatie in bijvoorbeeld beleidsvorming en andere maatschappelijk processen en het individuele recht van een kind om te spreken, zijn mening te geven en gehoord te worden.<sup>1</sup> De collectieve participatie lijkt in steeds meer landen steeds beter geregeld te zijn. Zo bewijzen ook de inzendingen die ongeveer zestig organisaties voor de themadag hadden aangeleverd.<sup>2</sup> Om maar een paar voorbeelden te noemen: die stukken gaan over hoe kinderen mee kunnen beslissen over de inrichting van hun stad, hoe gehandicapte kinderen mee kunnen denken over de speciale zorg die ze nodig hebben, over hoe kinderen betrokken kunnen worden bij de ontwikkeling van de curricula op school en over de rol

van kinderen in internationale ontwikkelingsprojecten. Er bleek veel minder aandacht voor het hoorrecht van kinderen in gerechtelijke procedures. Waar die er wél was, ging het om de rol van kinderen in strafrechtelijke en familierechtelijke procedures. *Defence for Children International* (DCI) voorzag een gebrek aan belangstelling voor de kinderen onder het vreemdelingenrecht en schreef daarover een bijdrage voor de themadag.<sup>3</sup> DCI signaleert twee belangrijke problemen rondom het hoorrecht van kinderen in de asielprocedure. Op de eerste plaats is het belang van het kind niet altijd een uitgangspunt in die procedure. Dit is het duidelijkst bij het horen van kinderen op het aanmeldcentrum (AC). Op de tweede plaats worden kinderen te veel gezien als juridisch aanhangsel van hun ouders. Dit was mede reden voor DCI om de belangenvereniging 'Wij Willen Blijven' op te richten voor kinderen die langer dan vijf jaar in Nederland zijn maar geen verblijfsvergunning hebben.

### Horen van kinderen in de AC-procedure

#### *Alleenstaande minderjarige asielzoekers*

Het toetsingskader van de asielprocedure van alleenstaande minderjarige asielzoekers (AMA's) is gelijk aan dat van volwassenen, wel schrijft de Vreemdelingencirculaire<sup>4</sup> voor dat rekening wordt gehouden met de bijzondere positie waarin minderjarigen kunnen verkeren. Zeker in de AC-procedure is niet voorzien in de specifieke deskundigheid die nodig is om minderjarigen te horen of bij te staan. Er is geen pedagoog of psycholoog aanwezig die kan toezien of een kind op een leeftijdsadequate wijze wordt gehoord. AMA's die jonger zijn dan twaalf jaar worden niet op het AC verhoord. Minderjarigen van twaalf tot en met vijftien jaar worden in het bijzijn van een voogd gehoord, minderjarigen van zestien en zeventien jaar moeten het in het AC zonder voogd stellen.



Foto: Freek Visser, Kerkinactie

Actiewoordvoerster voor 'Geen Kind in de Cel' op 21 juni 2006



Op AC Schiphol hebben zich in de eerste tien maanden van 2006 153 AMA's gemeld die via Schiphol zijn binnengekomen. Van hen hebben er 38 op het AC een nader gehoor gehad, dertig kregen een negatieve beschikking. Via Ter Apel, zijn 186 AMA's naar AC-Schiphol gebracht. Van hen hebben er 48 een nader gehoor gehad, achttien kregen een negatieve beschikking. Een kwart van de AMA's wordt dus op het AC gehoord. Ruim tien procent ziet daar het doek al vallen. De AMA's die niet op het AC worden gehoord, gaan naar een opvanglocatie waar ze rustig voorbereid kunnen worden op een interview dat later in hun procedure plaatsvindt.

De tolken zijn er niet op getraind om naast de vertaalslag van de taal zelf, ook die van de kindertaal en -wereld naar die van volwassenen te maken.<sup>5</sup> Om deze redenen is het kwalijk om kinderen en jongeren te horen in de AC-procedure. Zij hebben er recht op om beter voorbereid hun verhaal te kunnen doen.<sup>6</sup> Zeker sinds 'jokken en zwijgen' als officiële weigeringsgrond is erkend voor het verlenen van een vergunning voor alleenstaande minderjarige vreemdelingen (AMV-vergunning), zijn de gevolgen van een slecht (voorbereid) nader gehoor voor AMA's zeer ingrijpend.<sup>7</sup>

#### *Kinderen met ouders*

Kinderen die samen met hun ouders asiel aanvragen, mogen vanaf hun twaalfde jaar zelfstandig gehoord worden, vanaf vijftien jaar is dat verplicht. In de regel worden kinderen vanaf twaalf jaar apart gehoord in de AC-procedure. Uit de praktijk blijkt dat de Immigratie- en Naturalisatiedienst (IND) voortdurend op zoek is naar tegenstrijdigheden tussen de verhalen van kinderen en die van hun ouders. Het feit dat kinderen een heel andere beleving kunnen hebben gehad van de vluchtgeschiedenis of dat ouders er juist veel moeite voor hebben gedaan om hun kinderen onwetend te houden over de problemen die aanleiding gaven tot de vlucht, wordt onvoldoende meegewogen. Op deze manier wordt aan de visie van het kind niet de waarde gehecht die past bij de leeftijd en rijpheid van het kind, zoals artikel 12 van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK) vereist.

#### *Minderjarigen in de AC-procedure*

Voor de rechtshulpverlener(s) is het moeilijk om in de weinige tijd die er per definitie op het AC is gegeven, een vertrouwensrelatie op te bouwen met het kind. Veel kinderen kampen met loyaliteitsproblemen ten opzichte van hun ouders of van de mensen die hen geholpen hebben naar Nederland te komen.<sup>8</sup> Er is tijd en vertrouwen nodig om het kind goed voor te bereiden op het nader gehoor. Ook in de leidraad voor de asieladvocaat beschrijven de auteurs de noodzaak een veilige sfeer te creëren voor het kind en ze constateren dat het vaak moeilijk is om er achter te komen wat er

allemaal door het hoofd van de kinderen gaat.<sup>9</sup> Extra complicatie hierbij is dat de kinderen bij elk gesprek een andere rechtshulpverlener zien én dat zij nog meer dan anderen moeite hebben met het onderscheiden van de IND en de rechtshulp in het AC.<sup>10</sup> Medewerkers van hulpverlenings- en belangenbehartigingsorganisaties beoordelen de situatie op een AC als onvoldoende veilig om een adequaat gehoor af te kunnen nemen bij kinderen.<sup>11</sup>

Psychologisch onderzoek bewijst dat kinderen geneigd zijn om bij herhaling van dezelfde vragen steeds een ander antwoord te geven als een hen onbekende onderzoeker de vragen stelt. De kinderen gaan ervan uit dat het niet de bedoeling kan zijn dat zij steeds dezelfde dingen vertellen of denken dat hun eerdere antwoorden verkeerd waren. Tijdens die onderzoeken bleek dat als 'een teddybeer' de vragen aan de kinderen stelde, zij zonder problemen eindeloos dezelfde antwoorden bleven geven omdat ze niet de behoefte voelden om beleefd te zijn tegen de teddybeer.<sup>12</sup> Dit onderzoek toont aan hoe moeilijk het kan zijn om een 'passend gewicht' toe te kennen aan de antwoorden van kinderen in voor hen onveilige situaties.

Op grond van artikel 3 IVRK zou het belang van kinderen voorop moeten staan in beslissingen die hen aangaan. Artikel 22 IVRK vereist dat asielzoekerskinderen en vluchtelingenkinderen passende bescherming krijgen. Het Comité inzake de Rechten van het Kind heeft zijn zorg geuit over het horen van kinderen in de AC-procedure in Nederland. Het Comité is bezorgd dat dit niet in overeenstemming is met artikel 22 IVRK.<sup>13</sup> DCI vindt dat het afhandelen van asielaanvragen van kinderen in de AC-procedure op gespannen voet staat met de artikelen 3, 12 en 22 IVRK.<sup>14</sup>

#### **Kinderen als juridisch aanhangsel**

Het tweede probleem waar DCI aandacht voor vraagt is het feit dat er onvoldoende naar de eigen motieven en belangen van kinderen wordt gekeken als zij samen met hun ouders asiel aanvragen. Zeker wanneer kinderen ouder worden en wanneer ze langer in Nederland verblijven, kunnen de belangen van ouders en kinderen uiteen gaan lopen. Kinderen wortelen sneller dan hun ouders in Nederland. Ze leren doorgaans ook sneller de Nederlandse taal en hebben op een bepaald moment een eigen sociaal netwerk. Omdat DCI vindt dat kinderen die langer dan vijf jaar in Nederland wonen onaanvaardbare schade oplopen als zij alsnog uitgezet gaan worden is DCI samen met de belangenvereniging 'Wij Willen Blijven' een proces tegen de Staat gestart om verblijfsrecht voor kinderen af te dwingen. In 'Wij Willen Blijven' participeren inmiddels meer dan 2100 kinderen en jongeren. Enerzijds is de vereniging



bedoeld als individuele participatievorm die kinderen een stem in de verblijfsprocedures moet geven, anderzijds biedt 'Wij Willen Blijven' ook een forum waarbinnen zij op collectief niveau voor hun belangen kunnen opkomen.

### Aanbevelingen over participatie

Het Comité inzake de Rechten van het Kind heeft direct na de themadag van 15 september 2006 aanbevelingen geschreven die dienen als opmaat voor een *General Comment* over artikel 12 IVRK. Het Comité dringt daarbij aan om het recht om te participeren op een serieuzere en meer systematische manier te implementeren. Soms gebeurt het

horen van kinderen ad hoc als iets al bijna geregeld of gepland is: "O ja, wat zouden de kinderen vinden?", in plaats van dat ze gewoon overal en altijd meetellen en meedoen. Het Comité bepleit de totstandkoming van een nieuw 'sociaal contract' waarin kinderen worden erkend als volwaardige dragers van rechten. Dit vereist op de lange termijn een verandering van politieke, sociale, institutionele en culturele structuren. DCI is verheugd over het feit dat in de lijst met 58 aanbevelingen om het participatierecht te bevorderen ook kinderen onder het vreemdelingenrecht een plaats hebben gekregen maar vindt het jammer dat het Comité hierbij alleen aandacht vraagt voor de AMA's en niet expliciet voor de kinderen die samen met hun ouders asiel aanvragen.<sup>15</sup>

### Noten

1. Meuwese, S., Blaak, M. & Kaandorp, M. (2005). Handboek Internationaal Jeugdrecht. Een toelichting voor rechtspraak en jeugdbeleid op het Verdrag inzake de Rechten van het Kind en andere regelgeving over de rechtspositie van minderjarigen. Nijmegen: Ars Aequi Libri, p. 122-123.
2. Alle schriftelijke bijdragen aan de discussiedag kunnen geraadpleegd worden op: [www.crin.org/resources/treaties/discussion2006.asp](http://www.crin.org/resources/treaties/discussion2006.asp).
3. Defence for Children International. (2006). *The right of participation in immigration law. The Dutch Experience*. [www.defenceforchildren.nl/nieuws](http://www.defenceforchildren.nl/nieuws).
4. Vreemdelingencirculaire C.2/72
5. Kruijten, E. (2003). Minderjarigen in het aanmeldcentrum. In: Terlouw, A. (red.) (2003). *Zorgvuldige behandeling van asielverzoeken binnen 48 uur?* Nijmegen: Wolf Legal Publishers, p. 220.
6. Zie voor een overzicht van de kritiek op het horen van AMA's in de AC-procedure: Cardol, G.(2005). *Ontheemd, vreemd en minderjarig*. Nijmegen: Wolf Legal Publishers, p. 279-281.
7. Lozowski, W. (2005). Tien jaar kinderrechtenverdrag in Nederland, ook voor niet-Nederlandse kinderen? In: *NJCM-Bulletin*, jaargang 30, nr 6, oktober 2005, p. 760.
8. Kruijten, E. 2003, p. 234
9. Doornbos, N., Koers, F. & Wijngaard, T. (2005). *Bij de hand in asielzaken*. Nijmegen: Wolf Legal Publishers, p. 107.
10. Slingenbergh, L. (2006). *Dutch accelerated procedure in light of the European Convention on Human Rights*. Amsterdam: Vrije Universiteit, p. 41.
11. Willigen, L. van (2003). Verslag van de quick scan van 'het kind en het asielbeleid' in de praktijk, in: Adviescommissie voor Vreemdelingenzaken (2003). *Kinderen en de asielpraktijk. De positie van het kind voor, tijdens, en na de asielprocedure-Tegen de achtergrond van het internationaal recht*. Bijlagen behorende bij het advies. Adviescommissie voor Vreemdelingenzaken, november 2003.
12. Lansdown, G. (2005). *Can you hear me? The right of young children to participate in decisions affecting them*. Den Haag: Bernard van Leer Foundation 2005, p. 5.
13. UN Document CRC/C/15/Add.227.
14. Meuwese, S., Blaak, M. & Kaandorp, M. (2005), p 480.
15. *The Committee requests that special attention be given to the right of the child to be heard in immigration, asylum and refugee procedures by taking measures to ensure that the rules and practices, including the provision of interpreters, are in full compliance with the requirements elaborated by the Committee on the Rights of the Child in its General Comment No. 6 on the Treatment of Unaccompanied and Separated Children Outside Their Country of Origin (2005), in particular paragraph 25. (Day of general discussion about the right of child to be heard, Final recommendations. 29 September 2006.) Paragraph 25 in General Comments, nr 6: In guardianship, care and accommodation arrangements, and legal representation, children's views should also be taken into account. Such information must be provided in a manner that is appropriate to the maturity and level of understanding of each child (UN Document CRC/GC/2005/6).*



Twee scholieren doen met behulp van het boekje 'Yeah Right!' een kinderrechtenquiz.

## Yeah Right!

Op de Dag voor de Rechten van het Kind 2006 werd de nieuwe 'Yeah Right!' voor het eerst door jongeren gebruikt. Jongeren konden het boekje over kinderrechten gebruiken om een quiz in te vullen. De ervaringen met het boekje zijn positief. Jongeren vinden het boekje interessant, goed leesbaar en het geeft duidelijke uitleg. Vooral de leeftijdsladder wordt erg handig gevonden. Het boekje 'Yeah Right!' informeert kinderen van tien tot veertien jaar over de rechten van het kind en is te bestellen op: [www.kinderrechten.nl](http://www.kinderrechten.nl)

# KINDERRECHTEN NIEUWS

## Europese Ombudsmannen in actie voor AMA's

Het netwerk van Europese Kinderombudsmannen heeft een krachtig statement afgegeven over de bescherming van Alleenstaande Minderjarige Vreemdelingen (AMV's, voorheen AMA's).

De verklaring begint met de dringende oproep minderjarige vreemdelingen nooit te detineren op grond van hun verblijfsstatus. Het leeftijdsonderzoek moet door onafhankelijke deskundigen worden afgenomen en niet louter fysiek van aard zijn. Ook sociaal-psychologische indicatoren moeten bij het leeftijdsonderzoek betrokken worden. AMV's mogen nooit gedeporteerd worden, vinden de kinderombudsmannen. Als het contact met familie is hersteld, dan kan het kind vrijwillig terugkeren als dat in het belang van de minderjarige zelf is. Het netwerk van kinderombudsmannen vindt terugkeer niet vanzelfsprekend het beste voor de minderjarige. Ook daarbij moet het belang van het kind steeds een leidend beginsel zijn. De kinderombudsmannen pleiten voor een verblijfsvergunning als het kind lang in het gastland is. Tevens waarschuwen zij voor de nadelige effecten op de gezondheid als er geen zekerheid is over wat er gaat gebeuren na de achttiende verjaardag.

*European Network of Ombudspersons for Children:*  
[www.ombudsnet.org/enoc/](http://www.ombudsnet.org/enoc/)

## International Children's Peace Prize

De veertienjarige Om Prakash Gurjar uit India kreeg op zondag 19 november 2006 de International *Children's Peace Prize* uitgereikt. Deze prijs wordt jaarlijks uitgereikt aan een kind dat zich op bijzondere wijze inzet voor de rechten van kinderen. De prijs bestaat uit een beeldje, de Nkosi en een geldbedrag van \$100.000 te besteden aan een kinderproject. Het beeldje is vernoemd naar de eerste prijswinnaar: Nkosi Johnson, die zich tijdens zijn twaalfjarige leven sterk maakte voor de rechten van kinderen met HIV/aids. Hij kreeg de prijs in 2005 postuum, vier jaar na zijn overlijden aan aids.

Om Prakash Gurjar kreeg de prijs voor zijn moedige strijd tegen kinderarbeid en kindslavernij. Op zijn vijfde jaar werd hij bij zijn ouders weggehaald en als slaaf te werk gesteld. Hij werd drie jaar later bevrijd en opgevangen in een opvanghuis. Vanuit het opvanghuis nam hij een aantal opmerkelijke initiatieven om aandacht te vragen voor de rechten van kinderen. Zo streed hij met succes voor gratis onderwijs voor alle kinderen in de staat Rajahstan. Hij hielp ook mee om vele dorpen 'kindvriendelijk' te maken. In kindvriendelijke dorpen worden kinderrechten gerespecteerd en wordt kinderarbeid niet getolereerd. Daarnaast voerde hij campagne om ouders te wijzen op het belang van geboorteregistratie. Een officiële registratie kan een kind beschermen tegen uitbuiting en geeft recht op gezondheidszorg en onderwijs.

## Unicef State of the World's Children 2007

Op 11 december 2006 presenteerde UNICEF haar jaarlijks rapport over de situatie van kinderen wereldwijd. Ook dit jaar prijkt Sierra Leone bovenaan de lijst van landen: het is nog steeds het slechtste land voor kinderen om in op te groeien. De artikelen in het themakatern in *The State of the World's Children 2007* laten zien dat gelijkheid tussen vrouwen en mannen een uitwerking heeft op zowel vrouwen en kinderen als op de gezondheid en ontwikkeling van gezinnen, gemeenschappen en landen. In het rapport worden maatregelen opgesomd die de gelijkheid tussen vrouwen en mannen moeten verbeteren. Het gaat om maatregelen op het gebied van onderwijs, wetgeving, economie en onderzoek.

## Gemeente redt de Kinder- en Jongerenrechtswinkel Amsterdam

Het gaat niet goed met de Kinder- en Jongerenrechtswinkels in Nederland. Ze krijgen geen subsidie meer van het Ministerie van Justitie en moeten op andere manieren financiering vinden om open te blijven. Dat blijkt niet gemakkelijk voor de winkels. Even leek het er op dat ook de Kinder- en Jongerenrechtswinkel in Amsterdam zou gaan sluiten. De gemeente Amsterdam springt in de bres en de sluiting is van de baan. Wethouder Ahmed Aboutaleb vindt het onacceptabel dat de Kinder- en jongerenrechtswinkel, een voorziening waar honderden kinderen gebruik van maken gesloten zou worden. Hij gaat op zoek naar een oplossing.

## Kinderrechtenhuis in Leiden

In Leiden wordt in het oude gebouw van het Heilige Geest of Armenweeshuis aan de Hooglandsekerkgracht het Kinderrechtenhuis Nederland gevestigd. Halverwege 2007 start de restauratie en herontwikkeling van het pand. Het zal dan nog geruime tijd duren voordat het Kinderrechtenhuis Nederland daadwerkelijk een feit is. Het Kinderrechtenhuis wordt een centrum gericht op de verbreiding, belevenis en verdieping van kinderrechten. Kinderen worden de belangrijkste gebruikers. Kinderen en jongeren uit heel Nederland kunnen er terecht voor educatie over kinderrechten. Daarnaast komt in het Kinderrechtenhuis een kennis- en actiecentrum voor het bevorderen van kinderrechten op regionaal, landelijk en internationaal niveau. Ook is er ruimte voor een conferentie- en vergadercentrum dat gaat fungeren als leerwerkplaats van het ROC Leiden en de jeugdhulporganisatie Cardea. Dit plan is een initiatief van *International Child Development Initiatives*, het ROC Leiden, Cardea, *Defence for Children International*, Het Heilige Geest- en Armenweeshuis en de gemeente Leiden.

Mensen maken het verschil. Ideeën zijn de krachtigste structuren. Moed is de belangrijkste deugd. Aan deze eisen voldeed in ruime mate Andries van Dantzig. Aan deze eisen voldoet ook Herman Baartman. Daarom is de eerste Andries van Dantzig Penning voor professor Herman Baartman.

## Uitreiking aan Herman Baartman

# Andries van Dantzig Penning 2006

Carla Boos

Een jaar geleden overleed professor Andries van Dantzig. Andries van Dantzig heeft als psychiater veel bijgedragen aan de geestelijke gezondheidszorg in Nederland. Zijn werk met mensen in psychiatrische problemen bracht hem op het thema kindermishandeling. Psychische beschadigingen van kinderen werken vaak een leven lang door. Het is in veel gevallen het onvermogen de eigen jeugdervaringen te overstijgen, dat ouders tot onverantwoordelijk, schadelijk gedrag jegens hun eigen kinderen brengt. Ouders worden door de samenleving alleen gelaten in hun opvoedingstaak. Maar er is een gemeenschappelijke verantwoordelijkheid voor de opvoeding. Deze opvattingen van Van Dantzig vormen tot op de dag van vandaag de basis van RAAK.

Een van de personen van het eerste uur bij RAAK was Herman Baartman. In die jaren was hij al een autoriteit op het terrein van de preventie en aanpak van kindermishandeling. De eerste en de enige hoogleraar kindermishandeling. In plaats van een reactie als "maar dat beweer ik toch al jaren", was de houding van Baartman er een van herkenning en bevestiging. Het leek alsof RAAK de maatschappelijke en politieke vertaling bracht van wat de psycholoog Baartman op wetenschappelijke gronden beweerde.

Kindermishandeling is - tegelijkertijd - een simpel en een complex verschijnsel. Simpel in de ideologische verwerping en veroordeling. Complex in oorzaken en oplossingen. Niemand is voor kindermishandeling, dat is simpel. Niemand weet hoe kindermishandeling vermeden, opgelost en uitgebannen kan worden. Dat is complex. Wetenschappers kennen kindermishandeling als een verschijnsel met vele facetten, vele variëteiten en vele therapieën. Burgers daarentegen, en met hen politici, zien pasklare oplossingen, korte-termijn-projecten en rigoureuze interventies. Zie daar het domein waarin Herman Baartman (en met hem vele anderen) moest opereren. De paradoxen en dilemma's van de wetenschap enerzijds en de rechte lijnen van de samenleving anderzijds. Het is de verdienste van Herman Baartman dat hij die spanning wist te hantieren. Dat hij als wetenschapper met gezag in interviews, tv-optredens en toespraken die kloof wist te overbruggen. Niet vanuit een ivoren toren, maar

vanaf de brug tussen wetenschap en samenleving. Herman Baartman promoveerde tientallen jaren geleden op een onderzoek naar psychotische kinderen. Later is hij zich gaan bezighouden met kindermishandeling. Hij was al vroeg betrokken bij de Vereniging tegen de Kindermishandeling en de voorlichtings- en preventieactiviteiten van de VKM. Zijn wetenschappelijke bestudering van kindermishandeling culmineerde in een bijzonder hoogleraarschap aan de Vrije Universiteit, eerst namens de VKM en later namens het NIZW. Zijn inaugurele rede uit 1988 ging over het menselijk tekort met als titel 'Tussen te kort komen en te kort doen'.

Herman Baartman, van oorsprong psycholoog, is ook historisch pedagoog: hij heeft een intensieve belangstelling voor en een diepgaande kennis van de geschiedenis van het opvoeden door de eeuwen heen. Zijn boek 'Opvoeden met alle geweld' over de pedagogische tik, getuigt van zijn historische kennis. De wet van Donner (inmiddels de Tweede Kamer gepasseerd, kort na het aftreden van de minister die het wetsontwerp indiende) over het opvoeden zonder geweld, is ook een overwinning van Herman Baartman.

Het kinderrechtenverdrag dat niet over rechten van kinderen, maar vooral over plichten van de overheid gaat, blijkt de ideologische (juridische) basis te zijn geworden van de sociale wetenschapper Baartman. Het maakte de academicus tot activist. Het politiek falen van de samenleving overstijgt het persoonlijk falen van de kindermishandelaar.

Het formele afscheid van de universiteit was geen afscheid van het onderwerp. Herman is nog steeds actief. Was hij jaren betrokken bij het VKMagazine - het latere Tijdschrift over Kindermishandeling - nu is hij initiatiefnemer van de herstart van dat tijdschrift, dat om allerlei redenen eind 2005 ophield te bestaan.

Dit is een verkorte versie van de LAUDATIO die werd uitgesproken door Carla Boos, voorzitter van het bestuur van Stichting RAAK op 20 november 2006 bij de uitreiking van de Andries van Dantzig Penning aan Herman Baartman. De Andries van Dantzig Penning eert de naamgever en in de naamgever zijn overtuiging over de publieke verantwoordelijkheid voor de opvoeding. De penning is voor een persoon met uitzonderlijke verdienste in de strijd tegen kindermishandeling. Het is een eerbewijs gemaakt door de kunstenaar Far Wevers, en gaat vergezeld van een oorkonde die het besluit van het RAAK-bestuur behelst. Er is geen geldbedrag. De penning is niet voor een instelling of organisatie.



Foto: Comdev bv Logacom/SWP



## KINDEREN ZONDER BROERTJE OF ZUSJE KRIJGEN ALTIJD VOORRANG

*In het kinderrechtenspel van Defence for Children International moeten kinderen uit 28 plaatjes van kinderrechten de achttien echte rechten zoeken. Er blijven tien plaatjes met 'neprechten' over, zoals: 'kinderen die geen broertjes of zusjes hebben krijgen altijd voorrang'.*

In Nederland neemt de bevolkingsgroei af. In verhouding met vijftig jaar geleden worden er veel minder kinderen geboren. In de jaren vijftig en zestig van de vorige eeuw was een gezin met meer dan vier kinderen heel gewoon. Tegenwoordig is een gezin met twee kinderen veruit favoriet in Nederland, zo blijkt uit cijfers van het Centraal Bureau voor de Statistiek. Toch komen gezinnen met drie of vier kinderen nog steeds vaker voor dan één-kind-gezinnen. Gezinnen met één kind zijn in Nederland in de minderheid. Er zijn maar weinig ouders die bewust voor slechts één kind kiezen. Kinderen die opgroeien zonder broertjes en zusjes vindt men zielig. Ook vinden veel mensen dat het niet zo gezond is om de aandacht van ouders niet te leren delen. Een enig kind wordt in Nederland met argusogen bekeken. Als ze niet zielig en eenzaam zijn, dan zijn ze wel verwend en egoïstisch. Kinderen zonder broertjes en zusjes hebben het niet makkelijk. Ze moeten tegen veel vooroordelen opboksen. Zouden ze dan toch niet een beetje voorrang moeten krijgen?

We zijn het hier gewoon niet zo gewend. Dat is anders in China, waar de mensen al ruim twintig jaar een één-kind-beleid is opgelegd. Stel een kind in Peking, de hoofdstad van China, eens de vraag: "Mis je geen broertjes en zusjes?" Grote kans dat het je met verbaasde ogen aankijkt: "Hoe kan je dat nu vragen? Ik weet toch niet beter. Geen van mijn klasgenootjes heeft een broertje of zusje. Voor ons is dat normaal." Normaal of niet. De Chinese regering lijkt er toch anders over te denken. Een stel waarvan beide partners het enig kind in hun gezin zijn, zal worden beloond. Zij mogen als ze een gezinnetje stichten twee kinderen krijgen. In China lijkt dit recht voor kinderen zonder broertjes en zusjes dus eigenlijk wel echt te bestaan.

